

BACHKANTATER FOR ET HELT KIRKEÅR

Av Sigmund Hjorthaug

Hva er en kantate?

En kantate består av flere sanger som er satt sammen til en enhet. Det kan være både korsanger og solosanger.

Bach skrev mange kantater som ble sunget under gudstjenesten. I Leipzig hvor han var organist skrev han en ny kantate for hver søndag og helligdag i året. Det gjorde han i fem år. Det vil si at han har laget over 300 kantater i kirken. 100 av dem er gått tapt, så vi har 200 kirkekantater av ham i dag.

Bach har dagens evangelium som utgangspunkt når han lager sine kantater. Det kan være en salme som berører dagens tema, han kan bruke bibeltekster eller andre tekster som noen har skrevet for ham.

Bach er opptatt av å forkynne evangeliet gjennom sine kantater. De ble alltid sunget etter at evangeliet ble lest. Deretter kom kantaten som en liten preken i sang. Så ble evangeliet lest igjen og presten holdt dagens preken.

Hvorfor skal vi høre Bachs kantater i dag?

Bach var lutheraner. Selv hadde han Luthers samlede verker i sitt hjem. Han kjente godt til den lutherske lære. Den lutherske lære kommer tydelig frem i hans kantatetekster. Han hadde også en meget stor interesse for den lutherske salme og bruker den rikelig i sin kirkemusikk. Han formår med sin musikk å formidle evangeliet som ingen annen komponist kan gjøre. Derfor vil en luthersk kristen ha stort utbytte av å lytte til hans musikk. Noen kan synes musikken fra denne tid virker noe uvant. Da kan det være lurt å starte med de enkle korsangene som han alltid avslutter kantatene med. Vi synger salmer på samme måte i kirken – selv om vi ikke gjør det flerstemt!

Utvalgte kantater for hele kirkeåret

Nedenfor følger forslag til en bestemt kantate for hver søndag som vi kan lytte til. Alle Bachs kantater knytter an til å den første tekstrekke som vi har i vår kirke. De hadde kun en tekstrekke på Bachs tid.

Tekstene er oversatt til norsk, og er hentet fra en hjemmeside om Bachs kantater.

Musikken er hentet fra Youtube, og jeg har prøvd å finne den innspilling jeg synes er best.

ADVENTSTIDEN

BWV 61: Nun komm, der Heiden Heiland

1. søndag i advent

Tekst: Matt 21,1-9 *Jesu inntog i Jerusalem*

1. Kor: Nun komm, der Heiden Heiland (Nå kommer hedningenes Frelser)

Vi hører første vers av salmen *Nun komm, der Heiden Heiland* av Luther, basert på en latinsk hymne av Ambrosius, som levde på 300-tallet.

Salmen er oversatt til norsk av *Bernt Støylen* (1905) og heter *Folkefrelser til oss kom*.

Det er vel ingen tvil om at det er inntoget i Jerusalem Bach har i tankene ved det majestetiske akkompagnementet i orkesteret, med punkterte rytmer, kjent fra stilen i den franske ouverture fra Bachs tid. Jfr kantaten til Palmesøndag, *Himmelkonge, vær velkommen*, kantate nr 182,

som også har marsjaktige, punkterte rytmer – men dog atskillig mer ydmygt og stillferdig enn her.

2. Resitativ tenor: Der Heiland ist gekommen (Frelseren er kommet)

Det synges om inkarnasjonens under: *Frelseren er kommet, har tatt på seg vårt arme kjød og blod*

3. Arie tenor: Komm, Jesu, komm (Kom, Jesus, kom)

Jesus rider nå inn i Jerusalem. Sangen er en bønn om at han må komme til vår kirke, og at han må velsigne det nye kirkeår som nå begynner, *Gieb ein selig neues Jahr* (Gi et salig nytt år) I bønnen sies også: *Bevar hos oss den sunne lære, gi Ord og alter gode kår.*

4. Resitativ bass: Siehe, siehe! Ich stehe vor der Thür (Se dog, se, jeg står nå for din dør (og banker på))

Bach lar strykerne spille pizzicato (man knipser på strengene), for å illudere at det bankes på døren. Teksten er fra Åp 3,20: *Se, jeg står for døren og banker. Om noen hører min røst og åpner døren, da vil jeg gå inn til ham og holde nattverd med ham, og han med meg.*

5. Arie sopran: Öffne dich, mein ganzes Herze (Åpne deg, mitt hele hjerte)

En bønn om at vårt hjerte må åpnes for Jesus, så han komme inn. Vel vitende om at det er Gud selv som må gjøre dette, som det står i Ap gj 16,14, *Herren åpnet hennes hjerte...* Det synges også om hvordan Jesus lenges etter å ta bolig i våre hjerter: *Han lenges etter meg, vil sin bolig her opprette.*

6. Koral: Amen, amen, komm du schöne (Amen, amen, kom min glede)

Kantaten avsluttes med siste del av siste vers av Philipp Nicolais fine salme «Av højheden oprunden er»

*Amen, amen, kom min glede,
jeg er rede,
full av lengsel
til å flytte fra mitt fengsel!*

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV61-Nor1.htm>

Musikk

https://www.youtube.com/watch?v=_lobKhBXUJA&t=516s

BWV 70a: Wachtet! betet! betet! wachtet! (Våk! be! be! våk!)

2.søndag i advent

Tekst: Luk 21, 25-36 *Jesu gjenkomst*

Denne kantate skrev Bach i den periode han var i Weimar.

I Leipzig skulle man ikke synge kantater de tre siste søndager i advent.

Bach gjenbrakte denne kantaten, «Wachtet! betet!betet!wachtet!», på 26. s e trinitatis i Leipzig, og føyet til fem nye satser. Se s 34, *Siste søndag i kirkeåret (Domssøndagen)*

Både 26. s e trinitatis og 2. s i advent handler om Jesu gjenkomst, så det er god harmoni mellom evangelietekst og kantate begge søndager.

1. Koralfantasi

Teksten handler om å bede og våke og være beredt til Jesu gjenkomst.

«Wachet! betet! betet! wachet! Seid bereit Allezeit!» (Våk! be! be! våk! Vær beredt alltid!) Trompetstemmen minner oss om at den «siste basun skal lyde ved Jesu gjenkomst», («The trumpet shall sound») 1 Kor 15,51-52.

2. Arie for alt

Arien handler om lengselen etter Herrens dag, «Wenn kömmt der Tag?». Når kommer den dag, da vi kan forlate denne ugudelige verden? Det er allusjoner til jødefolkets utgang fra slaveriet i Egypt og Lot's utgang av det dypt forfalne Sodoma.

3. Arie for sopran

La bare spotterne komme med spott: «Hvor er løftet om hans gjenkomst?» (2.Pet 3,3-4).

Jesus vil komme med skyene (Åp 1,7).

Himmel og jord skal forgå, men Kristi ord skal bestå (Matt 24,35).

4. Arie for tenor

«Hebt euer Haupt empor und seid getrost, ihr Frommen,» (Løft deres hoder, og vær fortrøstningsfulle, dere fromme). Jfr Luk 21:28, hvor Jesus sier: *Men når dette begynner å skje, da rett dere opp og løft deres hoder! For eders forløsning stunder til.*

5. Arie for bass

Det er en fredfylt, himmelsk mildhet over denne arie når der synges om den velsignede dag når Herren fører sine hjem til seg.

I midtpartiet i arien blir det dramatisk, «Schalle, knalle, letzter Schlag!» (Tordne, brake, siste slag, i dag da jord og himmel faller)

Men selv om denne verden kollapser, så er vi trygge. «Jesus führet mich zur Stille, An den Ort, da Lust die Fülle» (Jesus fører meg til den stille ro og den fulle glede), og arien slutter således stillferdig og med samme milde ro som den begynte.

7. Koral

Et vers fra salmen «Jesum lass' ich nicht von mir» (Jesus slipper jeg dog ei) av *Christian Keymann* (1607-1662).

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV70-Nor1.htm>

(Kun 1, 3, 5, 8, 10 og 11)

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=xfJEOKAIB64>

BWV 186a: Ärgre dich, o Seele, nicht (*Ta ikke anstøt av meg, o sjel*)

3. søndag i advent

Tekst: Matt 11,2-10 *Døperen Johannes i fengselet*

Søndagens kantate skrev Bach mens han var i Weimar. I Leipzig skulle man ikke synges kantater i adventstiden med unntak av første søndag i advent.

Bach gjenbrakte denne kantaten og lot den bli sunget med noen ekstra tilføyelser og forandringer i teksten i hans Leipzig-periode for 7. s e trinitatis.

Teksten er av *Salomo Franck* (1659-1725).

Den har tydelige allusjoner til dagens evangelium om døperen Johannes i fengslet.

I den innledende korsats (1) heter det "Ärgre dich, o Seele, nicht".

I Matt 11,6 sier Jesus: "Salig er den som ikke tar anstøt av meg" (på tysk: Selig ist, wer sich nicht an mir ärgert).

I arien for bass (2) synges det

*Er du den som skal komme
Sjelevenn i kirkens have?
Sinnnet mitt er fullt av tvil,
skal jeg vente en annen?*

Men trøsten finnes i Guds ord:

*Men, min sjel, fortvil dog ei,
la fornuft deg ei besnære!
For din hjelper, Jakobs Gud
kan du om i Skriften lære.*

Det synges også (3) hva Jesus svarer, tolket på åndelig vis:

*Urene blir rene.
De åndelig lamme går
den åndelig blinde ser
det skinnende nådelys.*

Og (4):

*De fattige vil Herren omfavne
med nåde her og hist!
Han skjenker av barmhjertighet,
den største skatt, livets ord!*

Den avsluttende salme er av [Ludwig Helmbold](#) (1532-1598)

Den handler om den evige glede som skal vederfares oss, selv om vi her en tid skal plages av trengsler av mange slags.

Tekst

1. Chorus

*Ärg're dich o Seele, nicht,
daß das allerhöchste Licht,
Gottes Glantz und Ebenbild,
sich in Knechts-Gestalt verhüllt.
Ärgre dich, o Seele, nicht!*

Ergre deg, min sjel, dog ei
at den allerhøgste seg,
Herrens glans og bilde selv,
kommer som en fattig trell.
Ergre deg, min sjel, dog ei!

2. Aria 1

*Bist du, der da kommen soll,
Seelen-Freund, in Kirchen-Garten?
Mein Gemüt ist Zweifels-voll,
soll ich eines andern warten!*

Er du den som skal komme
Sjelevenn i kirkens have?
Sinnnet mitt er fullt av tvil,
skal jeg vente en annen?

*Doch, o Seele, zweifle nicht.
Laß Vernunft dich nicht verstricken,
deinen Schilo, Jacobs Licht,
kannst du in der Schrift erblicken!*

3. Aria 2

*Messias läßt sich merken
aus seinen Gnaden-Werken,
unreine werden rein.
Die geistlich Lahme gehen,
die geistlich Blinde sehen
den hellen Gnaden Schein.*

4. Aria. 3

*Die Armen will der Herr umarmen
mit Gnaden hier und dort!
Er schenket ihnen aus Erbarmen
den höchsten Schatz, des Lebens Wort!*

5. Aria 4

*Laß, Seele, kein Leiden,
von Jesu dich scheiden,
sei Seele getreu!
Dir bleibet die Krone
aus Gnaden zu Lohne
wenn du von Banden des Leibes nun frei.*

6. Choral

*Darum ob ich schon dulde
hie Wiederwärtigkeit,
wie ich auch wohl verschulde,
kommt doch die Ewigkeit,
ist aller Freuden voll,
die ohne alles Ende,
dieweil ich Christum kenne,
mir widerfahren soll.*

Men, min sjel, fortvil dog ei,
la fornøft deg ei besnære!
For din hjelper, Jakobs Gud
kan du om i Skriften lære.

Min Messias lar seg merke
igjennom nådeverket.
Urene blir rene.
De åndelig lamme går
den åndelig blinde ser
det skinnende nådelys.

De fattige vil Herren omfavne
med nåde her og hist!
Han skjenker av barmhjertighet,
den største skatt, livets ord!

La intet deg friste
til Jesus å miste,
min sjel, vær kun tro,
så får du din krone
fra himmelens trone
når du fra legemets lenker blir fri.

Derfor, selv om jeg skal lide
all gjenvordighet,
somþ jeg også selv er skyldig i,
så kommer dog evigheten,
full av all glede
som uten ende,
når jeg får kjenne Kristus,
skal vederfares meg.

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=f7ni-S26kZ8>

BWV 132: Bereitet die Wege, bereitet die Bahn

4. søndag i advent

Tekst: Johs 1,19-28, Døperen Johannes' vitnespyrd

Kantaten starter med det døperen Johannes sier i dagens evangelium: «Gjør Herrens vei rett» (Bereite den weg). Gjør deg rede til å ta imot Frelseren! (1. Arie for sopran).

Dette utvikles videre i neste sats (2. Resitativ for tenor): «Bered i tide en troens vei for ham, jevn ut hver haug og høyde i ditt indre».

Så kommer spørsmålet fra prester og levitter til Johannes: «Hvem er du?» (Wer bist du?) (3. Arie for bass). Dette anvender tekstforfatteren på den måte at han lar vår samvittighet og Guds hellige lov stille dette spørsmål til oss selv. Hvem er du?

Cellostemmen er pågående, nesten aggressiv, som uttrykk for samvittighetens og lovens anklage i vårt indre i møte med Guds hellige vilje.

Svaret er nedslående. Ja, beskrivelsen av oss er i den grad så krass og alvorlig at flere kommentatorer rygger tilbake og synes det blir for kraftig kost. Men det er likevel den bibelske sannhet om oss. Vi er etter vår natur «et vredens barn i Satans snøre, en hykler under falskhets skjær».

Resitativet for alt (4) som følger, er full av erkjennelse av egen skyld og tilkortkommenhet, ja endog fornektelse, noe som fører til anger og bot.

«Min brøde angreer jeg, akk Gud, forbarme deg».

I altens arie (5) minnes der om dåpens rensende bad, hvilken gave den er og hvilken trøst den gir oss.

Bach unnlater ikke å illustrere det rinnende og rensende dåpens vann musikalsk. Jfr fiolinstemmen i satsen!

I den avsluttende korsats sies det: «Gud, drep oss ved din godhet og vekk oss opp på ny, den gamle Adam drukne, hjelp oss å synden fly». Dette er siste vers i salmen «Herr Christ, der einge Gottessohn» av [Elisabeth Kreuziger](#) (1524).

Salmeverset viser oss hvordan Gud dører med sin lov og gir liv ved sitt evangelium, med tydelig referanse til hva Luther sier om hva dåpen i vann betyr: «... at den gamle Adam i oss skal druknes ved daglig anger og bod... og at der i stedet skal fremkomme et nytt menneske...».

Bachs kantater både til 3. og 4. s i advent handler om døperen Johannes i tråd med evangelietekstene disse to søndager.

Døperen Johannes forbereder oss med sin lovforkynnelse til å innse at vi har bruk for den Frelser som kom julenatt.

Bachs kantater understreker dette klart og tydelig.

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV132-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=HYGALS6h-Zo&t=1122s>

JULETIDEN

Juleoratoriet

I juletiden kan vi lytte til Bachs juleoratorium!

Jauchzet, frohlocket! Juble og gled dere!

Ja, slik begynner Bachs juleoratorium, med pauker og trompeter, for å fortelle om det største av alle under, at Gud ble menneske. Den høyeste, som hadde skapt himmel og jord, og bærer alle ting i sin hånd, bøyer seg nå ned til oss arme mennesker og blir født som et lite barn. Over hele verden fylles kirkene hvert år før jul, fordi man vil høre Bachs juleoratorium. Mange som lytter til denne musikk tenker kanskje ikke så mye over teksten. Bachs musikk kommer i fokus og ordene blir tjenere for musikken. Men Bach tenkte motsatt. For ham skulle musikken tjene ordene, formidle et budskap. Det viser bla et teksthefte han fikk trykket av verket, noe han forøvrig gjorde med all sin kirkemusikk for at – som han selv sier «musikken kan påhøres med desto større hengivenhet og for at enhver siden hen kan lese teksten for seg selv». Bach ville forkynne evangeliet gjennom sin musikk. Det er viktig å følge godt med i teksten når man hører Bachs musikk. Dermed bærer tonene Guds ord inn i våre hjerter og vil føre til lovprisning, takk og tro, forat den store Gud har forbarmet seg over oss i Jesus Kristus ved hans komme til jord.

Bachs juleoratorium består av seks selvstendige deler, som ble sunget på seks helligdager omkring jul og nyttår, første, andre og tredje juledag, nyttårsdag, søndag etter nyttår og Kristi Åpenbaringsdag.

1. del, Første juledag: Jesu fødsel av jomfru Maria (Luk 2,1-7)
2. del, Andre juledag: Engelen budskap til hyrdene på Betlehemsmarken (Luk 2,7-14)
3. del, Tredje juledag: Hyrdene kommer til Jesubarnet og lovpriser Gud (Luk 2,15-20)
4. del, Nyttårsdag: Kristi omskjærelse (Luk 2, 21)
5. del, Søndag etter nyttår: De vise menn fra Østen som kommer til Jerusalem (Matt 2,1-6)
6. del, Kristi åpenbaringsdag: Herodes sender av gårde de vise menn. De finner Jesubarnet i Betlehem. (Matt 2,7-12)

Hver av disse seks deler har stor likhet med Bachs kantater. Ja, noen kaller dem også for kantater. De ble sunget som en del av gudstjenesten. Det som skiller dem fra hans andre kantater er bruken av *en evangelist* som synger bibelteksten, fra Luk 2 og fra Matt 2.

Her noen kommentarer til de tre første deler av Bachs juleoratorium.

1. del, sats 1- 9.

1. sats, Kor: Jauchzet, frohlocket! Juble og gled dere!

En jublende lovprisning av Gud for hva han har gjort denne dag, da Gud ble menneske

2. sats, Evangelisten: Es begab sich aber zu der zeit, Og det skjedde i de dage

Evangelisten begynner å synge fra juleevangeliet

3. sats, Resitativ Alt: Nun wird mein liebster Bräutigam, Nå blir min elskelige brudgom

Etter at evangelisten har sunget: *Og mens de var der, kom tiden, da hun skulle føde*, synger en alt et resitativ med mange tilknytninger til Det gamle testamentet. Frelseren som var lovet er vår *elskelige brudgom* (Jes 62,5), *helten av Judas stamme* og *Jakobs stjerne* (4.Mos 24,17).

4. sats, Arie Alt: Bereite dich Zion, Gjør deg rede, Zion!

I denne altarien synges at Guds menighet (Zion) skal berede seg til ta i mot sin himmelske brudgom.

5. sats, Kor: Wie soll ich dich empfangen, Hvordan skal jeg ta imot deg

Så kommer en av de mange koraler i oratoriet, et salmevers, sunget av koret. Korallene har forskjellige utforminger. Den vi her hører er den enkleste, hvor orkesterstemmene spiller det samme som koret. Denne enkle type er det flest av i Juleoratoriet. Vi kjenner denne form fra alle de avsluttende salmevers som Bach bruker i sine kantater, og fra de salmer vi synger i vår gudstjeneste

Salmeversene som brukes valgte Bach alltid med stor omhu. De reflekter menighetens reaksjon på det som fortelles i evangelieteksten. De er appliserende, dvs evangeliet blir aktualisert og anvendt på oss. De kan også være formet som en bønn.

Her synger koret: *Hvordan skal jeg ta imot deg, og hvordan kan jeg møte deg?*

6. sats, Evangelisten: Und sie gebar ihren ersten Sohn, Og hun fødte sin sønn, den førstefødte

Evangelisten forteller videre. Og hun fødte sin sønn, den førstefødte, og svøpte ham og la ham i en krybbe, for der var ikke plass til dem i herberget.

7. sats, Kor og Resitativ Bass: Er ist auf Erden kommen arm, Han er kommet fattig ned til jorden

Sopranene i koret synger et salmevers (av til synger en sopransolist dette). En bass solist synger sine innskudd etter hver tekstlinje i salmen. Disse utdyper innholdet i salmen. Det er såkalte troperinger, som Bachs har flere av i sine kantater. Sopranene synger første linje: *Han er kommet fattig ned til jorden*, og bassen innskyter: *Hvem vil rett opphøye den kjærlighet, som vår frelser har til oss?* (osv. se tekstlink)

Orkesteret har et nydelig tilbakevendende tema (ritornell) i hele satsen.

8. sats, Bass Arie: Großer Herr, o starker König, Store herre, o sterke konge

En fabelaktig bassarie som ikke må overskygge, men heller understreke og formidle det gedigne innholdet i teksten, når vi hører den! Den gir uttrykk for hvor lite vår Herre Jesus akter jordisk gull og glans, når han lar seg føde i en skitten stall og legges i en hård krybbe:

*Store herre, o sterke konge,
kjæreste frelser, åh hvor lite
regner du jordens prakt!*

Dernest en undring over at han som har skapt himmel og jord, og som holder hele verden i sin hånd, blir et lite hjelpeløst menneskebarn:

*Den, der opprettholder hele verden
og har skapt dens prakt og pryd,
må sove i en hård krybbe.*

9. sats, Kor: Ach mein herzliebtes Jesulein, Ak, mitt hjertens elskede lille Jesubarn

Første del avsluttes med et salmevers, sunget i en enkle firstemmig koralstil, med orkester mellomspill mellom hver tekstlinje, i form av et ritornell.

Salmen er en bønn om at Jesus må bo ved troen i våre hjerter (Ef 3,17)

*Ak, min hjertens elskede lille Jesubarn,
red en ren og bløt liten seng til deg,*

*så du kan hvile i mitt hjertes skrin,
og jeg aldri skal glemme deg!*

– Tekst, Del 1 (1-9)

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV248-1-Dan2.htm>

(dansk oversettelse)

– Musikk Del 1, Del 2 og Del 3

<https://www.youtube.com/watch?v=zpaNo4mWRBE&t=562s>

2. del, sats 10- 23

10. sats, Orkester: Sinfonia

Orkesterstykket som innleder den andre del av Bachs juleoratorium bærer preg av en *pastorale*. Den har samme vuggende taktart (6/8) som de mange pastoralesatser vi finner i barokken, (pastor betyr hyrde) .

Bachs musikk vil fortelle at nå får vi høre om hyrdene på Betlehemsmarkene.

11. sats, Evangelisten: Und es waren Hirten, Og det var noen hyrder

Evangelisten beretter om engelen som viser seg for hyrdene på Betlehemsmarkene.

Da stod Herrens engel for dem, og Herrens herlighet strålte om dem, og de ble grepet av stor frykt.

12. sats, Kor: Brich an, o schönes Morgenlicht, Bryt frem, o skjønne morgenlys

I tilknytning til hva der sies om hyrdenes frykt og om at *Herrens herlighet strålte om dem*, synger koret dette salmevers:

*Bryd frem, o skønne morgenlys,
og gjør himlen klar!
Du hyrdefolk, blir ikke forskrækket,
fordi englen siger til dig,
at denne svage lille dreng
skal være vores trøst og glæde,
tilmed skal undertvinge Satan
og til sidst bringe fred!*

13. sats, Evangelisten og engelen (Sopran): Und der Engel sprach zu ihnen, Og engelen sa til dem

Engelens budskap: *Frykt ikke! Se, jeg forkynner dere en stor glede, som skal være for hele folket. I dag er det født dere en frelser i Davids by, han er Kristus, Herren.*

14. sats, Resitativ Bass: Was Gott dem Abraham verheißen, Hva Gud har lovet Abraham

Løftet til Abraham i Det gamle testamentet blir nå oppfylt. Liksom den gang en hyrde (Abraham) fikk løftet om Messias, blir nå oppfyllelsen av løftet aller først fortalt til hyrder, hyrdene på Betlehemsmarken.

*Hvad Gud har lovet Abraham,
det lader han nu gå i opfyldelse
for øjnene af hyrdekoret.
En hyrde måtte dengang
høre det hele fra Gud.*

*Og nu skal en hyrde
også som den første se,
at hvad der dengang blev lovet,
er blevet oppfylt.*

15. sats, Arie Tenor: Frohe Hirten, eilt, ach eilet, Glade hyrder, skynd dere, ja skynd dere
I en jublende arie, blir hyrdene oppfordret til å skynde seg for å se Jesubarnet. *Gå og styrk hjerte og sinn!*

16. sats, Evangelisten: Und das habt zum Zeichen, Og dette skal dere ha til tegn
Og dette skal dere ha til tegn, dere skal finne et barn, som er svøpt og ligger i en krybbe

17. sats, Kor: Schaut hin, dort liegt im finstern Stall, Se, der ligger i den mørke stall
Salmevers i en enkel koralstil:

*Se der, dér i den mørke stald ligger han,
hvis herredømme når ud overalt!
Hvor en okse før søgte sin føde,
der hviler nu jomfruens barn.*

18. sats, Resitativ Bass: So geht denn hin, ihr Hirten, geht, Så gå da derhen, dere hyrder, gå

I dette resitativ foregripes den etterfølgende vuggesang (19. sats) når bassen sier: *Så syng for ham ved hans vugge.* Bach bruker her et vuggende akkompagnement i orkesteret.

19. sats, Arie Alt: Schlafe, mein Liebster, Sov, min kærester
En vakker vuggesang synges for Jesubarnet.

20. sats, Evangelist: Und alsobald war da bei dem Engel, Og med ett var det sammen med engelen en himmelsk hærske, som lovet Gud og sa:

21. sats, Kor: Ehre sei Gott in der Höhe, Ære være Gud i det høyeste
Ære være Gud i det høyeste, og fred på jorden, i mennesker Guds velbehag!

22. sats, Resitativ Bass: So recht, ihr Engel, Sådan skal det være, engler
Sådan skal det være, engler, dere skal juble og synge!
Og vi skal juble sammen med dem! *Vi stemmer i sammen med dere, synges det!*

23. sats, Kor: Wir singen dir in deinem Heer, Vi synger for deg i din englehær
Salmeverset som avslutter den andre del lyder:

*Vi synger for dig i din englehær
af al kraft: "Lov, pris og ære",
fordi du, med længsel ventede gæst,
nu er kommet.*

Orkesteret spiller samme stemmer som koret, men spiller også mellomspill mellom hver linje, et såkalt ritornell.

Tekst, Del 2 (10-23)

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV248-2-Dan2.htm>

(dansk oversettelse)

3.del, sats 24 – 35

24. sats, Kor: Herrscher des Himmels, Himlenes hersker

Denne mektige korsats både innleder og avslutter 3. del av Juleoratoriet.

Himlenes hersker er det lille Jesubarn. Sangen er en bønn til ham at han ikke må forsmå våre skrøpelige sanger når vi i kirken (dit Zion), med våre salmer opphøyer og ærer ham. men at han ser hen til den lovprisning vi har i våre hjerter.

*Himlenes hersker, bønhør den svigtende tunge,
find glæde ved de klangløse sange,
når dit Zion ophøjer dig med salmer!
Hør hjerternes jublende lovprisning,
når vi hermed viser dig vores ærefrygt,
fordi vores lykke nu er grundfæstet!*

24. sats, Evangelisten: Und da die Engel von ihnen gen Himmel fuhren, Og da englene hadde forladt dem og var vendt tilbake til himlen, sa hyrdene til hverandre:

26. sats, Kor: Lasset uns nun gehen gen Bethlehem, La oss gå inn til Betlehem

Lad os gå ind til Betlehem og se det, som har hendt, og som Herren har kunngjort oss

27. sats, Resitativ Bass: Er hat sein Volk getröst', Han har trøstet sitt folk

Det er Det gamle testamentes ord og uttrykk vi møter. Han har «trøstet sitt folk og befriet Israel». «Vår nød» er endt. Det som sies er rettet til oss som hører dette sunget idag. Hjelpen kommer fra Zion, fra Guds kirke. Der vil han åpenbare seg i nådens midler.

*Han har trøstet sit folk,
han har befriet sit Israel,
sendt hjælpen til os fra Zion
og endt vores nød.*

28. sats, Kor: Dies hat er alles uns getan, Dette har han alt sammen gjort for oss

Et salmevers sunget i en enkel koralstil.

29. sats. Duett Sopran og Bass: Herr, dein Mitleid, dein Erbarmen, Herre, din medfølelse, din barmhjertighet

Herre, din medfølelse, din barmhjertighet trøster oss og gjør oss fri.

30. sats, Evangelist: Und sie kamen eilend, De skyndte seg derhen

De skyndte seg derhen og fant Maria og Josef sammen med barnet, som lå i krybben.

31. sats, Arie Alt: Schließe, mein Herze, Lukk mitt hjerte

Mitt hjerte, luk dette salige under fast inne i din tro!

32. sats, Resitativ Alt: Ja, ja, mein Herz, Ja, ja, mit hjerte

Ja, ja, mitt hjerte skal bevare, det som det i denne underskjønne tid til sin salighet har erfart som et sikkert bevis.

33. sats, Kor: Ich will dich mit Fleiß bewahren, Deg vil jeg trofast bevare,
Salmevers i enkel firstemmig stil.

34. sats, Evangelisten: Und die Hirten kehrten wieder um, Og hyrdene vendte tilbake
Og hyrdene vendte tilbake, og priste og lovet Gud for alt det de hadde hørt og sett

35 sats, Kor: Seid froh dieweil, Vær glade, fordi
Salmevers i enkel firstemmig stil

*Vær glade, fordi deres frelser
er født her som Gud og som menneske,
han, som er Herren og Kristus*

24. sats, (da capo) Kor: Herrscher des Himmels, Himlenes hersker

Tekst, Del 3 (24-35, da capo 24)

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV248-3-Dan2.htm>

(dansk oversettelse)

Musikk Del 1, Del 2 og Del 3

<https://www.youtube.com/watch?v=zpaNo4mWRBE&t=562s>

Her følger linker til tekst og musikk til de tre siste deler av Juleoratoriet:

Nyttårsdag/Kristi omskjærelse

Del 4 (36-42)

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV248-4-Eng3P.htm>

(engelsk oversettelse)

Søndag etter nyttår

Del 5 (43-53)

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV248-5-Eng3P.htm>

(engelsk oversettelse)

Helligtrekongers søndag

Del 6 (54-64)

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV248-6-Eng3P.htm>

(engelsk oversettelse)

MUSIKK Del 4, Del 5 og Del 6

<https://www.youtube.com/watch?v=1NafQeEWNks>

BWV 28. Gottlob! nun geht das Jahr zu Ende

Søndag etter jul

Tekst: Luk 2,33-40, *Simeon og Anna i templet*

Kantaten er en takkesang til Gud for året som snart er til ende.

«Takk Gud, vårt år nå snarlig ender, det nye rykker stadig nær» (1. Gottlob! nun geht das Jahr zu Ende), synger sopranen i første sats.

Deretter hører vi første vers av salmen, «Min sjel, min sjel lov Herren» (2. Nun lob' mein Seel', den Herren) av [Johann Gramann](#) (1487-1541) som korsats.

Brokker av melodien høres i alt, tenor og bass i denne koralfantasien, men synges i sin helhet av sopranene. (Melodien varierer noe fra den vi kjenner.)

En bass synger «Så sier Gud: Det er for meg en glede, å få øve godhet mot dem» (3. So spricht der Herr). Dette er hentet fra Jeremias 32, 41. Verset lyder som følger: «Jeg vil glede meg over dem og gjøre godt mot dem. Av hele mitt hjerte og hele min sjel skal jeg trofast plante dem i dette landet».

En tenor synger: «Gud er en brønn, hvor lutter godhet rinner» (4. Gott ist ein Quell).

Duetten mellom tenor og alt som følger, er en lovprisning til Gud fordi han «har oss så nådig i året velsignet!», (5. Gott hat uns im heurigen Jahre gesegnet). Og ber ham om at han må gi oss et lykkelig nytt år («ein glückliches neues Jahr geben»).

Kantaten avsluttes med en lovsangs salme i enkel firstemmig sats, «Din godhet vil vi prise» (All' solch' dein' Güt' wir preise) av [Paul Eber](#) (1511-1569). (Melodien er noe annerledes enn den vi kjenner).

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV28-Nor1.htm>

Musikk

https://www.youtube.com/watch?v=9KDMPET_iGk

KRISTI ÅPENBARING / HELLIGTREKONGERTIDEN

(Kantaten på Åpenbaringsdagen eller Helligtrekongersdag – som handler om De vise menn - er den samme som kantate nr 6 i Juleoratoriet)

BWV 32. Liebster Jesu, mein Verlangen (*Kjæreste Jesus, min lengsel*)

I.s e Kristi åpenbaring

Tekst: Luk 2,41-52, *Jesus som tolvårig i templet*

1. Arie sopran

Jesu foreldre kunne ikke finne Jesus. Han var kommet bort fra dem. De savner ham, lengter etter ham. Bach lar det være *oss* som savner ham og lengter etter ham. Hvor kan jeg finne ham? «Sage mir, wo find' ich dich» (Si meg, hvor finner jeg deg?) Melodien er lengtende, klagende, søkende, både hos sopranen og i den ledsagende obo.

2. Resitativ bass

Vi hører Jesu rolige stemme i dette resitativ. Som alltid bruker Bach bass som Jesu stemme. Jesus sier: «Vet du ei at jeg må være der hvor min Fader er?» (Jfr Jesu svar i evangelieteksten).

3. Arie bass

Jesus fortsetter: «Her i min Faders tempel kan dere finne meg».

4. Resitativ for sopran og bass

Sopranen representerer den troende sjel, bassen representerer Jesus.

Bach siterer i dette resitativ fra Salme 84, «Hvor elskelige dine boliger er» (Wie lieblich ist doch deine Wohnung), sunget av sopranen.

(Jfr. Brahms Requiem, med kanskje hans fineste korsang fra dette verk: «*Wie lieblich sind deine Wohnungen!*»)

5. Duett mellom sopran og bass

Sopran og bass representerer den troende sjel og Jesus.

De synger: «Nå forsvinner alle plager» (Nun werschwindet alle Plagen).

Musikken er full av glede.

Det er som man nesten får lyst til å danse til musikken!

6. Koral.

Kantaten avsluttes med et vers fra en salme av *Paul Gerhardt* (1607-1676), i enkel firstemmig sats for kor.

«Mein Gott, öffne mir die Pforten» (Herre åpne dine dører til din store miskunnhet)

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV32-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=9Zt27z1ZbN4>

BWV 155, Mein Gott, wie lang (*Min Gud hvor lenge*)

2.s e Kristi åpenbaring

Tekst: Johs 2, 1-11 *Bryllupet i Kana*

Søndagens kantate kan i første omgang synes å ha liten forbindelse til dagens evangelietekst, men ser vi nærmere etter så ser vi at det er klare referanser til teksten.

1. Resitativ sopran

«*Mein Gott, wie lang?*» Jfr salme 113, «*Hvor lenge, Herre...*»

Fortvilelsen er til ta og føle på i denne musikk, hvor Bach beskriver smerte og sorg over at Gud har skjult seg.

Her sies det også at «*gledens vin er slutt*» - med referanse til vinen som tok slutt ved bryllupsfesten.

2. Duett alt og tenor

Det synges inntrengende, «Du må tro, du må håpe!» «*Du musst glauben, du musst hoffen!*»

Her synges også: «Jesus rette tiden finner».

Jesus sa til Maria: «*Min tid er ennå ikke kommet!*»

3. Resitativ bass

«*So sei, o Seele, sei zufriedent!*» (Vær, o sjel, tilfreds)

Bassen synger rolig og fortrøstende.

«Vær, o sjel, tilfreds. Ikke tenk at han av hjertet vil bedrøve, han vil ved lidelse din troskap prøve». Jfr Klagesangene 3,33, «*For det er ikke av hjertet han plager eller bedrøver menneskenes barn*».

At vinen slapp opp ble en prøvelse, ikke bare for det unge par og dets familie. Det ble også en prøvelse for Maria når hun søkte hjelp hos Jesus, men tilsynelatende ble avvist. Jesus sa: «*Min tid er ennå ikke kommet*».

Bassen synger: «Så la ham da, min sjel, i allting råde!»

4. Arie sopran

«*Wirf, mein Herze*» (Kast, mitt hjerte, kast deg kun i den Høyes faderarmer)

En gledefylt, sprudlende, arie med nærmest «hoppende» rytmer hvor det synges:

«*Kast, mitt hjerte, kast deg kun i den Høyestes faderarmer, han er den som seg forbarmer. Legg din sorg i denne stund og hva ellers er din byrde på din Gud, den gode hyrde.*»

5. Koral

«*Ob sich's anliess*»

Kantaten avsluttes som sedvanlig med en enkel korsats.

Dette er et vers fra «*Es ist das Heil uns kommen her*» (Paul Speratus, 1489-1551).

*Og syns det som han ikke vil,
la det deg ikke skremme,
han lager deg det beste til,
men har det i sitt gjemme.
Hans ord gir sikkerhet til deg.*

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV155-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=5uKjvD6FZNo>

BWV 73 Herr, wie du willst, so schicks mit mir (Gud, som du vil, så skje med meg)

3.s e Kristi åpenbaring

Tekst: Matt 8,1-13 *Helbredelsen av en spedalsk, og offiseren i Kapernaum*

Kantateteksten tar utgangspunkt i det den spedalske sier til Jesus: «*Herre, hvis du vil, kan du gjøre mig ren.*»

Herrens vilje blir et sentralt tema i hele kantaten.

1. Kor

“Herr, wie du willst, so schick's mit mir”

(Gud, som du vil, så skje med meg i livet og i døden)

Koret synger en strofe om gangen.

Mellom hver strofe synger en solist et resitativ.

Tenoren synger først at Guds vilje med oss kan føre til lidelse.

Bassen synger etter neste koralstrofe: "Du er min hjelper, trøst og borg som teller alle mine tårer."

Sopranen synger om «den skjulte Gud»: «Din vilje er som en forseglet bok som intet menneske forstår.»

Koret gjentar til slutt begynnelsen av salmen «Gud, som du vil!» (Herr, wie du willst!)

Tonene er de samme som begynnelsetonene i koralen – bare hurtigere. Dette musikalske motiv høres allerede i begynnelsen av satsen og vender tilbake flere ganger – som et ritornell.

2. Arie tenor

Sangeren ber: «Å, senk dog gledens ånd i mitt hjerte inn»

3. Resitativ bass

Her sies det at «vår vilje er forkjært, snart trassig, snart forsagt»

4. Arie bass

Bassen synger at hvis det er Guds vilje at vi skal dø, så skje også det.

Vi merker en dødslengsel, som kanskje var sterkere på Bachs tid enn idag. «Gud, om du vil, så legg da mine lemmer i jordens mørke gjemmer».

Legg merke til en for Bach typisk musikalsk illustrasjon. Han lar orkesteret illudere kirkeklokker i «Gud, om du vil, så ring nå gravferdsklokker, jeg følger når de lokker, min jammer er ei mere til».

5. Koral

Kantaten avsluttes med en koral av *Kaspar Beinemann* fra 1582 som handler om at det er på grunn av Kristi offer at vi får komme til himmelen når vi dør.

«Det er Guds tanker milde om alle han har skapt, sin Sønn han ofre ville, så vi ei går fortapt»

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV73-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=suCkBgDYuLg>

BWV 81 Jesus schläft, was soll ich hoffen (*Jesus sover, hva kan jeg håpe*)

4.s e *Kristi åpenbaring*

Tekst: Matt 8,23-27 *Jesus stiller stormen*

1. Arie alt: «Jesus schläft, was soll ich hoffen» (*Jesus sover, hva kan jeg håpe*)

Merk fortvilelsen over at Jesus sover - når vi trenger ham mest.

Bach bruker en uendelig lang tone på "sover" (schläft). En kan nesten se for seg disiplene

kikke bort på ham på nytt og på nytt: Hvorfor våkner han ikke? Nei, han bare sover og sover!

Merk at Bach bruker en lang tone også på «åpen» (offen) når det synges at selve dødens avgrunn er åpen for en!

På den måten bindes musikalsk disse to ting sammen: Dødens åpne avgrunn knyttes sammen med at Jesus sover og vi synes ikke å få kontakt med ham!

2. Resitativ tenor: «Herr, warum trittest du so ferne» (*Hvorfor skjuler du deg for min nød.*)

Fortvilelsen forsetter i dette resitativet.

Du er vel ikke en Gud som sover! (*Han slumrer ikke og sover ikke, Israels vokter, Sl 121,4*)

Det synges: «*Akk, blir ditt øye ei, av nøden min beveget som ellers ei av søvn er preget?*»

3. Arie tenor: «Die schäumenden Wellen» (*De skummende bølger*)

Her er vi riktig ute på Genesaretsjøen og opplever storm og vind!

Når det blir sunget:

«*En kristen skal i bølgen stå
når trengsels vind vil mot ham slå*»

så illustrerer Bach ved sin musikk den ro en kristen kan ha midt i stormen.

4. Arioso bass: «Ihr Kleingläubigen» (*Dere lite troende*)

Vi hører Jesu ord: *Hvorfor er I redde, I lite troende*

5. Arie bass: «Schweig, aufgetürmtes Meer»

Vi hører her Jesu myndige røst: *Ti, du opprørte hav!*

6. Resitativ alt: «Wohl mir»

Det siktes til makten i Jesu ord. Han sover ikke! «*Mein Helfer ist erwacht*» (Min hjelper er våken).

7. Koral: «Unter deinen Schirmen» (*Under ditt skjold*)

Dette er 2. vers av salmen: «*Jesu meine Freude*» (Jesus, du min glede)
av *Johann Franck* (1650)

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV81-Nor1.htm>

Musikk

https://www.youtube.com/watch?v=YR0V5my_iU8

BWV 84 Ich bin vergnügt mit meinem Glücke (*Jeg er fornøyd med min lykke*)

Søndag septuagesima

Tekst: Matt 20,1-6 *Arbeiderne i vingården*

Søndagens kantate er relativt kort, ca 13 min. Det er en solokantate for sopran.

Kjernen i liknelsen om arbeiderne i vingården er at Gud gir oss lønn av nåde og ikke av fortjeneste.

Vi synes kanskje ikke det er så tydelig forbindelse til dette i kantateteksten, men det sies dog:

*«Gud er meg intet skyldig.
Hva enn han gir meg her,
kun viser at han har meg kjær.
Hos ham jeg intet kan fortjene,
for alt jeg gjør er kun min plikt»*
(jfr 2. Resitativ «Gott ist mir ja nicht schuldig)

I et Resitativet i sats 4, «Im Sweisse meines Angesichts» (I mitt ansikts sved) heter det:

*«Å, når jeg denne gave
får ufortjent av bare nåde,
da trenger jeg ei mer»*

Kantaten avsluttes med siste vers fra salmen «*Wer weiß, wie nahe mir mein Ende!*», en salme på tolv vers, der noen av versene også er oversatt til norsk. («Hvo vet hvor nær mig er min ende», Landstad Reviderte nr 573, eller «Hvem vet hvor snart mitt liv skal ende», Norsk Salmebok 1984, nr 835)
Forfatteren er *Ämilie Juliane von Schwarzburg-Rudolstadt*, 1637-1706.
Bach bruker her som vanlig en enkel korsats i koralen (5),
“Ich leb’ indess in dir vergnüget”

*Med deg jeg lever godt fornøyet
og dør foruten sorg og savn.
Tilfreds hver dag med deg for øyet,
jeg tror at alt er til mitt gagn.
Ved nåden din og Kristi blod
gjør du min ende trygg og god.*

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV84-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=GPTMmMd8Vol>

BWV 126 Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort (*Gud, hold oss oppe ved ditt ord*)

Sexagesima, Såmannssøndagen

Luk 8,4-15 *Lignelsen om sædemanden*

Dette er en koralkantate over Luthers og Justus Jonas' salme, «*Gud, hold oss oppe ved ditt ord*».

Luther har skrevet vers 1-3 og 6-7 (1542). Jonas har skrevet vers 4 og 5 (1546)

Det er kun vers 1, 3, 6 og 7 som synges som de er. De andre vers er parafasert.

1. Kor: «*Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort*» (*Gud, hold oss oppe ved ditt ord*)

Dette er en koralfantasi hvor salmemelodien synges langsomt i sopranstemmen, ledsaget av trompet, mens de andre korstemmer og orkesteret «omkranser» melodien og kommer inn før og etter hver frase i salmen.

2. Arie tenor: «Sende deine Macht» (*Send din gode makt fra oven*)

3. Resitativ alt, tenor + koral: «Der Menschen Gunst» (*Men verdslig gunst og makt vil lite nytte*)

Korallen synges som duett av alt og tenor (meget langsomt!). Mellom hver linje i korallen synges innskutte resitativer av enten alt eller tenor.

7. Arie bass: «Stürze zum Boden» (*Styrt dem til grunnen*)

Bach bruker her – som så ofte før – en tydelig musikalsk illustrasjon i *Stürze zum Boden schwülstige Stolze!* (Styrt dem til grunnen, svulstige stolte!). En hurtige nedadgående melodi i cello. Den kommer flere ganger i løpet av arien.

8. Resitativ tenor: «So wird dein Wort» (*Så blir ditt ord, din sannhet åpenbart*)

9. Koral: «Verleih uns Frieden» (*Gi nådig fred i alle land*)

De to siste vers av salmen brukes som avsluttende sats i kantaten.

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV126-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=cYC-wOelb08>

FASTE

BWV 22 Jesus nahm zu sich die Zwölfe (*Jesus tok til seg de tolv*)

Fastelavnssøndag

Tekst: Luk 18,31-46 *Jesus forutsier sin lidelse og død og oppstandelse*

1. Solo og kor: Jesus nahm zu sich die Zwölfe (*Jesus tok til seg de tolv*)

Denne sats kan minne endel om Matteuspasjonen eller Johannespasjonen i sitt oppsett i og med at en tenor har evangelistens rolle, mens det Jesus sier synges av en bass (vox Christi). Bassolisten synger:

*«Se, vi går nå opp til Jerusalem
og alt det skal oppfylles
som står skrevet hos profetene
om Menneskesønnen»* (Luk 18,31)

Koret synger:

*«Men de skjønnte intet, det var skjult
for dem, de forsto ikke hva det var» (Luk 18,34)*

Til forskjell fra pasjonene synger koret her det som evangelisten forteller. I pasjonene synger koret det disiplene sier.

Det Bach gjør her er meget effektivt og dramatiserende.

Disiplenes forvirring og usikkerhet kommer frem i denne korsats, hvor stemmene på skift synger teksten.

Forvirringen hos dem kommer også frem med gjentagelsen av ordene «was» (hva) og «das» (det) som om disiplene sier seg imellom: «Hva mener han med dette?»

2. Arie alt: Mein Jesu, ziehe mich nach dir (*Min Jesus, dra du meg til deg*)

Arien gir uttrykk for den kristnes tro på og forståelse av hvorfor Jesus måtte lide og dø.

*«Godt for meg! når jeg kan rett forstå
hva all din lidelse og død
til trøst og frelse kan
bety for arme meg»*

Arien blir vakkert akkompagnert av obo.

3. Resitativ bass: Mein Jesu, ziehe mich (*Min Jesus, dra du meg*)

Resitativet handler om disiplenes vanskelighet med å fatte den lidelse Jesus har foran seg.

De var begeistret den gang Jesus ble forklart på Tabor, men nå rygger de tilbake med tanke på at han skulle lide og dø.

Det blir til en bønn om at vi – i motsetning til disiplene – må forstå hvorfor Jesus måtte lide, så vi kan «gå til Jerusalem» - i glede over hans forsoning for våre synder.

Merk den krast klingende disharmoni på "Golgata" og stemningen når det synges om Jesu fornedrelse (dein Niedrichkeit), i motsetning til den gledefylte avslutning når det heter «*Og til Jerusalem med deg med glede gå*».

4. Arie tenor: Mein Alles in Allem, mein ewiges Gut (*Mitt alt i alle, mitt evige gode*)

Gleden som avsluttet resitativet fortsetter i denne arie. Det er en herlig ubekymret i denne korte arie! Ja, sånn virker evangeliet om Guds godhet i Kristus på oss, han som en gang skal bli «alt i alle» (1. Kor 15,28).

5. Koral: Ertödt' uns durch dein Güte (*Død oss ved din godhet, vekk oss ved din nåde*)

Verset er fra en salme av *Elisabeth Kreuziger* (ca 1500- ca 1535), en god venn av Luthers hustru, Katharina, og gift med en av Luthers mest hengivende elever, *Kaspar Kreuziger*, som i 1528 ble professor i teologi ved universitetet i Wittenberg.

Denne koralen er noe mer «utbrodert» enn de avsluttende koraler vanligvis er. Den har en struktur som kan minne om den vi finner i koralen som er mest kjent under tittelen «*Jesu, Joy of Mans Desiring*» (Jesu bleibet meine Freude fra kantate nr 147, «*Herz und Mund und Tat und Leben*»)

En feiende flott avslutning. En kan undre seg over at denne ikke er blitt mer kjent!

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV22-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=3Usq-DJ2rKo>

1. og 2. s i faste - finnes det ingen kantater av Bach. Den viktigste grunn til det er at det ikke skulle synges kantater i fastetiden i Leipzig, hvor de fleste av hans kantater ble skrevet. Det finnes en kantate for 3.s i faste som han skrev mens han var i Weimar. Den følger her:

BWV 54 Wiederstehe doch der Sünde (*Stå imot synden*)

3. søndag i faste

Tekst: Luk 11,14-28 *Jesu makt over de onde ånder*

På Bachs tid var fastetiden Leipzig en «stille tid», hvor der ikke skulle synges kantater! Unntak var Jomfru Marias Bebudelsesdag.

Langfredag ble der imidlertid sunget en «Pasjon», basert på Jesu lidelseshistorie.

Kantaten for 3. s i faste, som er ganske kort, skrev Bach den mens han var i Weimar.

Den har tilknytning til søndagens tekst, som handler om Jesu makt over de onde ånder.

Kantatens tekst formaner oss til å stå imot synden og djevelen, som er syndens rette far.

Kantaten har tre satser, og synges av en altsolist. Det er ingen avsluttende koral, som Bach som oftest bruker.

1. Arie: Wiederstehe doch der Sünde. (*Stå imot synden*)

Merk den hamrende bevegelse i musikken, når det synges *Wiederstehe doch der Sünde*

Dette sammen med melodien på *wiederstehe* (stå imot), som hele tiden gjentas i orkesteret, gjør at dette ord slås grundig fast!

2. Resitativ: Die Art verruchter Sünden (*Synden kan nok være forlokkende.... Men den er et skarpt sverd som gjennoborer oss*)

Legg merke til Bachs musikalske illustrasjon til det «skarpe sverd», en hurtige oppadgående bevegelse i cellostemmen.

3. Arie: Wer Sünde tut (*En syndens trel er styrt av Satan, for han er syndens rette far*)

Denne sats er formet som en fuge, med en intensiv nedadgående kromatisk bevegelse.

Sangstemmen tar også del i fugetemaet, noe som ikke er så vanlig!

Solist i denne innspillingen er Andreas Scholl, en av verdens beste kontratenorer, hvis ikke den beste! Jeg kjenner ingen som på en så fantastisk måte kan formidle en tekst og som «samhandler» så suverent med orkesteret. Han må være alle dirigenters lykkefunn! Han formidler sangen ukunstlet og med en stemme som berører en dypt. (Hør ham f.eks i *Es ist vollbracht*, fra Johannespasjonen!)

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV54-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=d1bBpIdyV0c>

MARIA BUDSKAPSDAG

BWV 1: Wie schön leuchtet der Morgenstern (*Hvor vakkert lyser morgenstjernen*)

Maria budskapsdag

Tekst: Luk 1,26-38 *Bebudelsen av Jesu fødsel*

Dette er en koralkantate, hvor Bach bygger hele kantaten på en luthersk salme. Han bruker i denne kantaten den storslåtte salme av Philipp Nicolai (1556 -1608), «*Wie schön leuchtet der Morgenstern*» (*Av høyheten opprunnet er*).

I innledningskoret (1) og i den avsluttende koral (6) er teksten og melodien slik den forekommer i salmen, mens de mellomliggende vers parafraseres så de egner seg til resitativer og arier.

Det er en gledefylt kantate, som henger sammen med det glade budskap om jomfru Marias unnfangelse av Frelseren. «*Hør! Du skal bli med barn og føde en sønn og du skal gi ham navnet Jesus*» (Luk 1,31).

Marias budskapsdag er en forsmak på julen. Kantatens salme, «*Av høyheten opprunnet er*», er da også en julesalme!

1. Kor: Wie schön leuchtet der Morgenstern (*En morgenstjerne klar og skjønn*)

Innledningskoret bygges opp på samme måte som i innledningskoret i Matteuspasjonen.

Sopranene synger melodien meget langsomt, mens de andre stemmer vever en fugal fantasi rundt den.

2. Resitativ tenor: Du wahrer Gottes und Marien Sohn (*Du sanne Guds og Marias sønn*)

I resitativene og ariene som følger (2, 3, 4 og 5) er det en fri omdiktning av salmeteksten.

3. Arie sopran: Erfüllet, ihr himmlische (*Kom, send dine himmelske, åndsfulde flammer*)

En lys og lett arie, som akkompagneres av den dype obo, som blir kalt oboe da caccia.

4. Resitativ bass: Ein ird'scher Glanz (*En jordisk glans, et verdslig skinn ei røre vil mitt sinn*)

5. Arie tenor: Unser Mund und Ton der Saiten (*Munn og strenger vakkert klinger*)

Igjen en gledefylt arie, denne gang akkompagnert av strykere.

6. Koral: Wie bin ich doch so herzlich froh (*Hvor større glede kan jeg få*)

Avsluttende koral i enkel firstemmig sats. Med orkesteret som følger vokalstemmene for det meste, men har enkelte «utsmykkende» toner.

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV1-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=7fNaMOtVUc4&t=18s>

PALMESØNDAG

BWV 182: Himmelskönig, sei willkommen (*Himmelkonge, vær velkommen*)

Palmesøndag

Tekst: Matt 21,1-7, *Jesu inntog I Jerusalem*

1. Sonata

De punkterte rytmene vi hører henleder tankene på et kongelig inntog.

Men her er ikke brukt kraftfull musikk med horn og trompeter, som man kunne forvente ved en pompøs, heroisk og majestetisk inntreden.

Bach bruker mer stillferdige instrumenter, en blokkfløyte og en fiolin - med et pizzicato akkompagnement av de andre strykerne i orkesteret.

Musikken beskriver Jesu inntog i Jerusalem – han er konge, ja, men han kommer *saktmodig, ridende på et esel!*

2. Kor: Himmelskönig, sei willkommen (*Himmelkonge, vær velkommen*)

Vi hører den jublende folkemengde hylle Jesus ved inntoget i Jerusalem.

3. Resitativ bass: Siehe, ich komme (*Se, jeg kommer*)

Her forteller Jesus hvorfor han er kommet – med et sitat fra Sl 40,8-9: ”*Se, her kommer jeg. I bokrullen er det skrevet om meg. Min Gud, å gjøre din vilje er min lyst.*” Guds vilje var at han skulle lide og dø for oss, derfor er han nå på vei til Jerusalem.

4. Arie bass: Starkes Lieben, Sterke kjærlighet

I denne bassarien er det ikke Jesus selv som taler som i forrige sats. Nå tales det *om* ham.

Om hans store kjærlighet som gjorde at han kom *fra himmeltronen herlig* til vår jord for å sone for all verdens synd.

5. Arie alt: Leget euch dem Heiland unter (*Bøy deg under Herrens vilje*)

En skjønn og gripende arie hvor Bach igjen viser sitt mesterskap i musikalsk illustrasjon! Han lar både sangstemmen og den akkompagnerende alt fløyten bevege seg nedover i en fallende melodisk bevegelse, så man likesom ser for seg hvordan vi må bøye oss ned for vår Frelser, underlegge oss ham, ydmyke oss under hans vilje.

Denne da capo arien er forholdsvis lang – men den har en egen ro og hvile over seg.

6. Arie tenor: Jesu, lass durch Wohl und Weh (*Jesus, la meg følge deg uten ondt å frykte*)

Det er litt uvanlig at man får tre arier etter hverandre.

Denne tenorarien handler om å følge Jesus både i medgang og motgang. En teknisk krevende arie!

7. Koral: Jesu, deine Passion (*Jesus, din lidelse*)

Istedetfor kun en enkelt utsatt koral som avslutning, har Bach i denne kantaten to påfølgende korsatser.

Melodien i denne korsats (en koralfantasi) synges i lange utholdte toner i sopranen, mens de andre stemmer i koret omkranser den med motiver fra koralmelodien.

Salmeverset som brukes er fra en salme på 33 vers (!) av [Paul Stockmann](#) (1603-1636).

Stocmanns lange salme er en gjenfortelling av Jesu lidelseshistorie.

8. Kor: So lasset uns gehen (*Så la oss da vandre til Salem med glede*)

En gledesfylt, danseaktig korsats som leder tankene tilbake til den jublende stemning i innledningskoret, hvor man hyllet Jesus under inntoget i Jerusalem.

Legg merke til den lille detalj, hvor Bach endrer stemningen i musikken på ordet *Leiden* (lidelse)!

Midt i gleden over at Jesus åpnet veien for oss til Gud, så minner Bach oss om at det var gjennom sin lidelse og død på korset han gjorde det

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV182-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=U7qWmzxoJmU>

MATTEUSPASJONEN

Kjære kantatellyttere!

Vi er i den stille uke, pasjonsuken. Jeg vil varmt anbefale å lytte til en av Bachs pasjoner i denne tiden. Som en god forberedelse til gudstjenesten Skjærtorsdag og ikke minst Langfredag, hvor vi får høre Jesu lidelseshistorie lest, og selv får være med å synge pasjonssalmene.

Nedenfor følger linker til tekst og musikk til Matteuspasjonen.

En pasjon er lik kantaten ved at det er musikk for solister, kor og orkester, men den har meget større format. (Matteuspasjonen varer over to og en halv time!)

En tenorsanger – som kalles *evangelisten* - synger Jesu lidelseshistorie fortløpende, unntagen når det er direkte tale. Da blir det brukt andre solister, eller koret synger de steder i teksten hvor yppersteprestene, disiplene, eller hele folket sier noe.

Koret har også en annen viktig funksjon.

De synger de mange salmevers som kommer innimellom bibelteksten.

Bach er enestående når det gjelder å bruke salmevers som passer nøyaktig til det vi har fått høre i bibelteksten.

Tenk bare på stedet hvor Jesus sier at en av disiplene skal forråde ham. Først hører vi disiplene si: Det er vel ikke meg, Herre? (*Herr, bin ich 's?*) – dette gjentas 11(!) ganger – for Judas sier intet til å begynne med.

Deretter synger koret: *Ich bin 's...* dvs det er jeg som har forrådt ham, det er jeg som er skyldig at han må dø!

Eller når der fortelles at man slo Jesus med knyttnever og stokker, og man håner ham og sier: *Spå oss, Messias, hvem som slo deg?* “Weissage uns, Christe, wer ist's der dich schlug?”

Så synger koret: *Wer hat dich so geschlagen* (Hvo har dig dog så slaget, min Gud! så pint og plaget)

Hør også hvordan Bach griper fatt i ordet *verschied*, i *Aber Jesus schrie abermal laut, und verschied* (Da råbte Jesus igen med høy røst og opgav ånden). Da synges der av koret: *Wenn ich einmal soll scheiden, so scheide nicht von mir* (Når jeg herfra skal vike, så vik du ei fra meg).

I tillegg til salmeversene/koralene– har vi resitativer og arier, som også tolker og kommenterer bibelteksten.

Matteuspasjonen

Tekst: *Matt 26-27 Jesu lidelseshistorie*

Matteuspasjonen ble første gang fremført i Leipzig i 1727 eller 1729.

Etter Bachs død var den glemt helt til Mendelsohn tok den frem 100 år senere, og siden har den blitt sunget over hele verden.

Tekst

Dansk

<http://www.aarhusbachselskab.dk/wp-content/uploads/2014/10/Matth%C3%A6usprogram-2014.pdf>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=DzjiTFnsVns>

PÅSKE

BWV 4: Christ lag in Todesbanden (*Kristus lå i dødens bånd*)

Påskedag

Tekst: Markus 16,1-8, *Jesu oppstandelse*

Dette er en av Bachs tidlige kantater. Det er en koralkantate. Han skrev den mens han var i 20-årene, i Mühlhausen, hvor han en kort tid var organist (1707-08).

Teksten er en påskesalme av Luther, «*Den Herre Krist i dødens bånd*», og Bach bruker alle syv vers i denne salmen.

Salmens melodi brukes også i alle vers, selv om den av og til er noe modifisert.

Bach har en symmetrisk struktur i kantaten:

Kor-Duett-Solo-Kor-Solo-Duett-Kor

hvor fjerde vers, korsatsen, *Es war ein wunderliches Krieg*, må sies å være det sentrale i kantaten.

Kantaten har en kort instrumental innledning

Sinfonia

Her hører vi tydelig begynnelsen av koralmelodien.

Versus I kor: Christ lag i Todesbanden (*Kristus lå i dødens bånd*)

Melodien synges i lange toner i sopranen. De andre stemmer i koret buker hele tiden motiver fra koralen i hurtigere noteverdier. Det gjør også orkesteret (som riktignok ”ornamenterer” melodien med sine sekstendelsbevegelser).

Versus II duett sopran, alt: Den Tod niemand (*Her kunne ingen hamle opp med dødens makt*)

En stillferdig og gripende duett som understreker tekstens alvor, og som også preger det avsluttede Halleluja.

Versus III tenor: Jesus Christus, Gottes Sohn (*Den Herre Krist, Guds Sønn er kommet i vårt sted*)

En frisk sats med en ”Vivaldisk” akkompagnerende fiolinstemme! Her synges om hvordan Jesus har beseiret døden og tatt bort synden, som er ”dødens brodd”, 1Kor 15,55-56

Versus IV kor: Es war ein wunderlicher Krieg (*Det var en underlig krig hvor døden sto mot livet*)

Det sentrale vers i salmen.

Det handler om hvordan Jesus ved sin død på korset overvant vår død: «*Ein Tod den andern frass*» (Den enes død slukte den annen).

Døden er oppslukt til seier! (1. Kor 15,54b)

Melodien ligger her i altstemmen.

Versus V bass: Hier ist das rechte Osterlamm (*Her er det rette påskelam*)

Legg merke til den fallende kromatiske (halvtonetrinn) bevegelse i orkesteret i innledningen. Et stilistisk trekk som i den tiden ofte ble brukt når teksten handlet om døden. Bach gjør det samme i «Crusifixus» (korsfestet) i sin Messe i h-moll.

Verset handler om Kristus som det rette påskelam som ble slaktet for oss.

Merk det store sprang ned til den dype tone på ordet *Tod* (død)!

Versus VI sopran, tenor: So feiern wir das hohe Fest (*Så feirer vi vår høye fest med hjertet fylt av glede.*)

Ja, hvordan kan man feire fest bedre enn med de danseaktige rytmene og de glade melodiske løp (koloraturer) Bach bruker her! Hvilken kontrast til den første duett vi hørte (versus II) som handlet om dødens makt.

Versus VII kor: Wir essen und wir leben wohl (*Nå lever vi på salig vis av påskens frukt og grøde*)

Kantaten avsluttes med det siste vers i Luthers salme, i enkel utsatt korsats – så hele menigheten kunne synges med!

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV4-Nor1>.

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=ueePvAe1ePA>

BWV 6: Bleib bei uns, denn es will Abend werden (*Bli hos oss, det lir mot kveld*)
2. påskedag

Tekst: Luk 24,13-35 *Jesus viser seg for Emmausvandrerne*

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV6-Nor1.htm>

Musikk

https://www.youtube.com/watch?v=YOtAvqH_A9k

BWV 67: Halt' im Gedächtnis Jesum Christ

1. søndag etter påske

Tekst: Johs 20,19-31 *Jesus viser seg for disiplene*

1. Kor: Halt' im Gedächtnis Jesum Christ (*Husk på Jesus Kristus*)

Husk på Jesus Kristus han som ble reist opp fra de døde. (2.Tim 2,8)

En korsats fylt av påskeglede!

Bach gir uttrykk for to ting i dette bibelvers:

1) I «*Husk på Jesus Kristus*» bruker han første linje i melodien til salmen, *O Guds Lamm uskyldig*, og peker dermed på Jesu død.

Vi hører denne melodi også i hornstemmen i orkesteret.

2) I «*han som ble reist opp fra de døde*», lar han koret synge i livlige melismer, som illustrasjon av oppstandelsen.

2. Arie tenor: Mein Jesus ist erstanden (*Min Jesus er oppstanden*)

Teksten handler om konflikten mellom tro og følelse.

*Min Frelzers seier ser min tro,
men hjertet føler ingen ro.*

De tre neste satser må ses på som en enhet.

3. Resitativ alt: Mein Jesu, heissest du (*Jesus, når du døden overvant*)

Resitativet har samme tema som tenorarien: Når jeg vet at Jesus er stått opp fra de døde, hvorfor er jeg så full av angst og skrekk? Jeg som har sunget lovsangen om Jesu seier over døden! Og så kommer umiddelbart denne lovsang i koret:

4. Koral: Erschienen ist der herrlich' Tag (*Frem stråler nå en herlig dag*)

Her synges første vers i en påskesalme av [Nikolaus Herman](#) (1480-1561), som selv skrev både tekst og melodi til denne salme

Alten fortsetter så å synge:

5. Resitativ alt: Doch scheinest fast

Den onde fiende fyller meg med skrekkens gru og pine
Men siste del av sangen virker mer fortrøstningsfull

*Men du har vunnet seieren for meg,
Så tre i kampen inn med hjelp til dine!
For ja, vi merker alt i troen
at du, vår Frelser sterk,
vil fullføre i oss ditt ord og verk.*

6. Arie bass (Jesus) med kor: Friede sei mit euch (Fred være med dere!)

Dette er en bemerkelsesverdig sats hvor Jesus – sunget av en bass - kommer inn til disiplene som sitter i frykt bak lukkede dører og sier: *Friede sei mit euch* (Fred være med dere). Bassen akkompagneres av milde fløyte - og obotoner i en vuggende rytme. Man tenker uvilkårlig på Pastoralesatsen (Sinfonia) i Juleoratoriet som kommer like før vi får høre om hyrdene på marken.

Koret – kun sopran, alt og tenor – responderer jublende, «*Godt mot! Jesus selv vil kjempe. Jesus bringer fred og glede. Men også bedende: Hjelp oss engang å trenge til din himmel inn!*»

Koret responderer tre ganger på Jesu fredshilsen. Siste gang hører vi også fredshilsenen samtidig med koret.

Satsen munner så ut i at vi en siste gang hører Jesu ord: *Friede sei mit euch!*

7. Koral: Du Friedefürst, Herr Jesu Christ (Du fredens fyrste, Jesus Krist)

Hva passer vel bedre enn en salme om Fredsfyrsten som avslutning?

Vi hører første vers av denne salmen av [Jakob Ebert](#) (1549-1615).

*Du fredens fyrste, Jesus Krist,
i sannhet Gud og mann.*

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV67-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=xWFliBt-FFk>

BWV 104 Du Hirte Israel (Du Israels hyrde)

2. søndag etter påske

Tekst: Johs 10,11-16 *Den gode hyrde*

Det finnes tre kantater av Johan Sebastian Bach til denne søndag, Hyrdesøndagen.

Nr 85 *Ich bin ein guter Hir*. Tittelen er sitat fra Jesu egne ord i Johs 10: *Jeg er den gode hyrde*

Nr 104 *Du Hirte Israel* har utgangspunkt i Sl 80, *Lyt, Israels hyrde*

Nr 112 *Der Herr ist mein getreuer Hirt* bruker en luthersk salme, som er en gjendiktning av Salme 23 i Bibelen.

Alle tre kantater ånder av hvile, fortrøstning og fred.

Jeg har valgt nr 104 – selv om de andre også er vel verdt å lytte på!

1. Kor: Du Hirte Israel, høre (*Du Israels hyrde, hør*)

En nydelig korsats som har Sl 80, 1 som tekst, «*Lytt du Israels hyrde*»

2. Resitativ tenor: Der höchste Hirte sorgst, (*Den gode hyrde vokter meg*)

3. Arie tenor: Verbirgt mein Hirte (*Skjuler hyrden seg*)

Bach bruker obo i stor utstrekning i sine hyrdekantater. Så også her. Oboen (skalmejen) er jo hyrdens instrument fremfor alle!

Merk hvordan stemningen et øyeblikk forandres når det synges:

«*Om hyrden skjuler seg for lenge, og ensomheten vil meg stenge*», eller bedre: - «når jeg blir bange i ørkenen» (*macht mir die Wüste allzu bange*)

Bach beskriver dette i en kromatisk nedadgående melodi og litt «vridde» harmonier på *bange*.

Arien slutter med:

«*Du, min hyrde, lærer meg et trøstig Abba ved ditt ord.*» («*Abba*», jfr Rom 8,15, Gal 4,6)

4. Resitativ bass: Ja dieses Wort ist meiner (*Ja, dette ord er blitt min sjeleføde*)

5. Arie bass: Beglückte Herde, (*Velsignet hjord og Jesu skare*)

Oboen spiller sammen med strykerne i denne vakre arien.

6. Koral: Der Herr ist mein getreuer Hirt (*Vår Herre er min hyrde tro*)

En enkelt utsatt koral avslutter kantaten, tradisjonen tro. Den er av *Cornelius Becker* (1561-1604), pastor i Thomaskirken Leipzig, hvor Bach var organist. Cornelius Becker omformet alle salmene i Salmenes bok til lutherske salmer, helt i Luthers ånd, så de kunne synges av hele menigheten.

Her synges første vers av den salmen som er en gjendikting av Salme 23 i Bibelen.

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV104-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=MQI42VeDqmU>

BWV 12 Weinen, Klagen, Sorgen Zagen

3.søndag etter påske

Tekst: Johs 16,16-23, *Sorgen skal bli til glede*

For en kontrast til forrige søndags (hyrdesøndagens) kantate, som var fylt av ro, fred og fortrøstning!

I dagens evangelietekst sier Jesus: *Dere skal gråte og klage, men verden skal glede seg.*

Sorg, gråt og klage preger denne kantaten, like fra orkesterforspillet av, men også trøsten i at sorgen varer kun en liten stund (6) Og at: tross sorg og nød, til sist jeg ender i hans rike (5)

1. Sinfonia

Orkesterforspillet anslår den sorgfulle stemning.

2. Kor: Weinen, Klagen, Sorgen, Zagen, Gråt og klage, sorg som tærer

Hvem kan beskrive gråt og klage, sorg, angst og nød som Bach! Både gjennom dissonanser og kromatisk fallende bevegelser i de forskjellige stemmer – og i bassens ostinat. Dette ble meget brukt i tekster med klage, sorg og smerte på den tid (jfr Purcells *Didos klage*).

Musikken i denne satsen ble senere gjenbrukt i *Crusifixus* i Bachs H-moll-messe.

Merk omslaget i musikken i *de som Jesu merke bærer*. Mon ikke Bach vil ha frem gleden ved å lide for Kristi skyld? (Gal 6,17; Filipp 1,29)

3. Resitativ alt: Wir müssen durch viel Trübsal, Vi må dog gjennom trengsler

Teksten er Ap gj 14,22: *Vi må gå inn i Guds rike gjennom mange trengsler*

Merk den illustrative stigende bevegelse i melodien på *in das Reich Gottes eingehen* (gå inn i Guds rike).

Så følger tre arier etter hverandre:

4. Arie alt: Kreuz und Krone sind verbunden, Kors og krone er forbundet

Bach legger i sin musikk hovedvekt på trøsten. Trøsten i Kristi sår, *ihr Trost ist Christi Wunden*.

Jeg opplever at obostemmen er med til å betone dette, med sin vakre melodi som kommer mange ganger.

5. Arie bass: Ich folge Christo nach, Jeg følger Jesus Krist

«Følgemotiv» i både instrumentalt og i sangstemmen. De imiterer hverandre.

6. Arie tenor: Sei getreu, alle Pein, Vær da tro, smertens grunn varer kun en liten stund.

En trompet spiller *Jesu meine Freude* (Jesus du min glede) over sangstemmen. Man vet ikke om Bach tenker på et spesielt vers i denne salme. Men de som hørte den i Leipzig kjente nok godt til salmen og kunne assosiere til den i sin helhet!

Melodien er litt modifisert.

Jesu meine Freude, link til tekst: <https://www.bach-cantatas.com/Texts/Chorale062-Eng3.htm>

7. Koral: Was Gott thut, das ist wohlgethan, Hva Gud gjør, det er alltid godt

Salmen er av *Samuel Rodigast* (1649-1708)

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV12-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=F3UodTHr1Cc&t=1049s>

BWV 108: Es ist euch gut, dass ich hingehe

4.søndag efter påske

Tekst: Johs 16,5-15 Talsmannen

1. Arie bass: Es ist euch gut, dass ich hingehe (*Det er best at jeg går bort*)

Teksten er Johs 16,7: *Det er det beste for dere, at jeg går bort. For går jeg ikke bort, kommer ikke Talsmannen til dere. Men når jeg går bort kan jeg sende ham til dere.*

Bemerk de lange melismer på *hingehe* (går bort) og på *senden* (sender) som fremhever disse ordene i teksten.

«Skrittmotiv» (A. Schweizer) brukes også i musikken – (men ikke bare her, det brukes i stor utstrekning i hele kantaten).

2. Arie tenor: Mich kann kein Zweifel stür (*Meg ingen tvil kan røre*)

Grunnen til at Jesus *går bort* er vår forløsning.

Jeg tror at går du bort, så kan jeg glad meg trøste at jeg med de forløste skal nå til himlens port.

3. Resitativ tenor: Dein Geist wird mich (*Din Helligånd vil så meg lede*)

Jesus ville sende Den Hellige Ånd når han går bort:

Og ved din bortgang kommer han til meg.

4. Kor: Wenn aber jener (*Men når han kommer*)

Teksten er Johs 16,13:

Men når sannhetens Ånd kommer, skal han veilede dere til hele sannheten. For han skal ikke tale ut fra seg selv, men si det han hører, og gjøre kjent for dere det som skal komme.

Korsatsen er formet som flere små fuger, (eller fuge introer!), hele tre stykker, i løpet av fem minutter! Noen har ment at Bach her har Treenigheten i tankene.

5. Arie alt: Was mein Herz von dir begiert (*Hva enn hjertet kan begjære*)

Alten synger så en vakker arie – som avsluttes med denne bønn:

Før meg på din himmelvei, så at jeg i evighet skue kan din herlighet.

6. Koral: Dein Geist, den Gott vom Himmel gibt (*Din Ånd som sendt fra himlen her*)

Et vers fra salmen *Gott Vater, sende deinen Geist* av Paul Gerhard (1607-1676)

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV108-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=dqxKmFHmaAg>

BWV 86: Wahrlich, wahrlich, ich sage euch

5.søndag efter påske

Tekst: Johs 16,23-30 *Bed i Jesu navn*

1. Arie bass: Wahrlich, wahrlich, ich sage euch, Sannelig, sannelig, jeg sier dere:

Teksten er første vers i dagens evangelium:

”Sannelig, sannelig, jeg sier dere: Hvis dere ber Far om noe, skal han gi dere det i mitt navn.”

Det er Jesus som sier det, og som sedvanlig lar Bach en bass synge dette.

2. Arie alt: Ich will doch wohl Rosen brechen, Roser vil jeg gjerne plukke
Mon det er tornene Bach har i tankene med de hurtige figurer i fiolinstemmen?

3. Koral: Und was der ewig gütig Gott, Alt hva den evig gode Gud
Siste vers i salmen »Kommt her zu mir«, spricht Gottes Sohn, [Georg Grünwald](#) (1530)
Salmen synges av en sopran, akkompagnert av to oboer og bass (cello).

4. Resitativ tenor: Gott macht es nicht, Gud aldri gjør på verdens vis
I motsetning til hva som er verdens vis, hvor man lover meget og holder lite (*viel verspricht und wenig hält*),
så holder Gud alltid det han lover (*was er zusagts, muss geschehen*).

5. Arie tenor: Gott hilft gewiss, Guds hjelp er viss
Gud hjelper oss visselig, selv om vi synes han drøyer med sin hjelp!
Trosvisshet og glede lyser ut av denne musikk!

6. Koral: Die Hoffnung wart' der rechten Zeit, Vårt håp tålmodig venter her
Et av versene fra salmen, *Es ist das Heil uns kommen her*, av [Paul Speratus](#) (1523)
(Guds Søn kom ned fra Himmerig, nr 436 v5 i Den danske salmebog)

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV86-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=Z67SvZDVSJo>

BWV 11 Lobet Gott in seinen Reichen (Himmelfahrts-Oratorium)

Kristi himmelfartsdag

Tekst: Mark 16,14-29 *Jesu himmelfart*

Det finnes fire kantater av Bach på Kristi himmelfartsdag. En av disse, nummer 11, har samme preg som et oratorium, og den kalles også Himmelfartsoratoriet. Den er slett ikke så lang som Juleoratoriet eller pasjonene, den varer kun en halv time, men den har en evangelist (tenor) som synger bibeltekstene om Kristi himmelfart, en innledende og avsluttende korsats, en enkel koral midtveis, og resitativer og arier. Det finnes også «rollefordeling» ved at det de to menn i hvit klær sier, synges som duett av bass og tenor.

1. Kor: Lobet Gott in seinen Reichen, Lovsyng Gud i all hans velde
En jublende korsats, verdig denne store festdagen som Kristi himmelfartsdag er, med trompeter og pauker innleder oratoriet. Festen og jubelen skyldes at nå inntar Kristus sete ved Guds høyre hånd i det høye, han er overgitt all makt i himmel og på jord. Koret synger «Pris ham for hans makt og ære!»

2. Resitativ tenor: Der Herr Jesus hob, Jesus løftet hendene
Evangelisten synger teksten fra Luk 24, 50-51:

«Jesus løftet hendene og velsignet dem. Og mens han velsignet dem, skiltes han fra dem og ble tatt opp til himmelen».

Legg merke til den oppadgående bevegelse i musikken, som betegner oppfarelsen til himmelen. Og den nedadgående bevegelse som gjør at vi ser for oss hvordan han senker sine velsignende hender ned mot disiplenes hoder.

3. Resitativ bass: Ach Jesu, ist dein Abschied, Akk Jesus, er din avskjed alt så nær?

Her endres brått stemningen. I 40 dager hadde Jesus vært fysisk stede og vist seg for sine disipler flere ganger. Nå skulle han tas fra dem, og de ville ikke få se ham på denne måte mer. Sangeren sier bedende: «Bli her hos meg!» Man får assosiasjoner til Spieglers flotte film, E.T, hvor gutten Elliott gråtkvalt sier til E.T. som skal forlate dem og vende tilbake der han kom fra:

«Stay!», Bli her! Hvorpå E.T. trøster ham, legger sin finger på hans panne og sier: «I'll be right here», Jeg er her hos deg! Det sier Jesus til oss også. Han forlater oss ikke, men er hos oss – usynlig tilstede. Det er ingen tvil om hvor Spiegler har hentet sin inspirasjon til denne scene fra – hvor de andre tilstedeværende faller på kne, når E. T. farer opp i luften i romskipet.

Merk illustrasjonen av rennende «tårer» i fløytestemmene, når det synges:

«Akk se, hvor de varme tårer fra våre bleke kinn vil trille»

4. Arie alt: Ach, bleibe doch, Akk, bli dog

Vi kjenner igjen den gripende melodi som strykerne innleder med. Den har Bach lånt fra sin egen «Agnus Dei» (Guds Lam) i Messe i H-moll. Sangstemmens melodi er likevel endret, og den vemodige, klagende melodien passer til denne tekst om sorgen og smerten over avskjeden med Jesus.

5. Resitativ tenor: Und ward aufgehoben, Han ble løftet opp mens de så på

Evangelisten fortsetter å fortelle:

*Han ble løftet opp mens de så på,
og fór opp til himmelen,
og en sky tok ham bort fra deres øyne,
og nå sitter han ved Guds høyre hånd.*

Teksten er hentet både fra Apostlenes gjerninger og fra Markus evangeliet.

6. Koral: Nun lieget alles unter dir, Nå er deg alle underlagt

Dette er en enkelt utsatt koral, et salmevers av Johan Rist (1607-1667)

7. Resitativ tenor: Und da sie ihm nachsahen, Som de nå stirret mot himmelen

Evangelisten synger fra Ap gj 1,10-11:

*”Som de nå stirret mot himmelen
mens han dro bort,
sto med ett to menn i hvite klær
foran dem og sa: 'Galileere,
hvorfor står dere og ser mot himmelen?*

*Denne Jesus som ble tatt
bort fra dere opp til himmelen,
han skal komme igjen
på samme måte som dere har sett
ham fare opp til himmelen.'''*

Det de to menn i hvite klær sier blir sunget som duett av bass og tenor.

8. Resitativ alt. Ach ja, so komme bald zurüch! Akk ja, kom snart igjen til meg!
«Han skal komme igjen», sang evangelisten det i forrige resitativ, og alten synger her: *Akk ja, kom snart igjen til meg!*

9. Resitativ tenor: Sie aber beteten ihn an, Og da de hadde tilbedt ham
Evangelisten synger siste del av beretningen, en kombinasjon av Lukasevangeliet og Apostlene gjerninger (Luk 24,52 og Ap gj 1,12):
*Og da de hadde tilbedt ham,
vendte de tilbake til Jerusalem
fra den høyden som heter Oljeberget
og ligger nær Jerusalem,
bare en sabbatsreise unna
Og de vendte tilbake til Jerusalem
i stor glede.*

10. Arie sopran: Jesu, deine Gnadenblikke, Jesu blick, så fullt av nåde
Det synges:

«Jesu blick, så fullt av nåde vil for mine øyne stå.»

Bach bruker her fløyter, obo og strykere i høyt leie, ingen dyp bass. Den lyse klang i akkompagnementet hjelper oss til å holde fast ved dette bilde av Jesu kjærlige blick, hans velsignelse, hans avskjed med sine disipler på vei til sin herlighet. Og ikke minst betegner den lyse, «oppløftede» klang det at han ble «løftet opp» fra jorden.

11. Koral: Wann soll es doch geschehen, Når skal jeg møte ham

I denne avsluttende korsats vender Bach til bake til jubelen som vi hørte i første korsats. Salmeverset som er av Gottfried Wilhelm Sacer (1635-1699) gir uttrykk for den troendes lengsel etter å få skue Jesus i hans herlighet, og få lovprise ham i all evighet.

*Når skal jeg møte ham,
mitt liv og kjærlighet,
få skue det Guds Lam
i all hans herlighet?
Du dag, når er du her,
da vi vår Frelser hyller,
med lovsang himlen fyller?
Kom, kjære dag, vær nær!*

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV11-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=mJeqUaqfkYk&t=10s>

BWV 44: Sie werden euch in den Bann tun, De skal lyse dere i bann.

6.søndag etter påske

Tekst: Johs 15,26-16,4 *Når verden hater dere*

I denne søndags evangelietekst og i Bachs kantate hører vi om forfølgelse av de kristne. Hvilken kontrast er det ikke fra Himmelfartsoratoriet og til musikken vi får høre i denne kantate!

1. Duett Tenor, bass: Sie werden euch in den Bann tun, De skal lyse dere i bann.

Teksten er hentet fra dagens evangelietekst. Det er Johs 16,2, første del, hvor det står: «*De skal utstøte dere av synagogen*».

I kantaten heter det: «*De skal lyse dere i bann*». Det er nok fordi Bach bruker Luthers bibeloversettelse.

2. Kor: Es kommt aber die Zeit, Det kommer en tid

Koret fortsetter umiddelbart med andre del av Johs 16,2:

”Ja, det kommer en tid da de som slår dere i hjel, skal tro at de utfører en tjeneste for Gud.”

Musikken i både duetten i første sats og i denne korsats gir uttrykk for et stort alvor, og dramatisk blir det når koret synger «slår ihjel» (tysk: tötet). Musikken her kan minne om jødernes hatske rop mot Jesus som vi møter i Bachs pasjoner.

3. Arie alt: Christen müssen auf der Erden, Alle kristne må på jorden

Den kristne får oppleve «smerte, bann og hån og skam»

De kristnes kår på jorden er de samme som for Jesus. Jesus sa:

Har de forfulgt meg, vil de også forfølge dere.

4. Koral tenor: Ach Gott, wie manches Herzeleid, Akk Gud, hvor mye sorg og strid

Merk det vridde, dissonerende akkompagnement i cello, som gir uttrykk for sorg og strid, og av «den smale vei» som er full av prøvelser (tysk: *trübsalvoll*).

Salmeverset som synges er av Martin Møller (1547-1607)

5. Resitativ bass: Er sucht der Antichrist, Nå søker Antikrist

Det handler om Antikrist, den kristnes motstander, som prøver å «ramme» de kristne, for deres sanne lære «står ham rakt imot». Men han skal ikke lykkes, for de kristne er «lik grønne palmekvister, som gjennom press kun høyere seg drister.»

6. Arie sopran: Es ist und bleib der Christen Trost, Det er og blir den kristne trøst

Den kristne kan være fortrøstningsfull fordi «Gud for kirken holder vakt». Han er deres skjold og verge.

7. Koral: So sei nun, Seele, seine, Så vær, min sjel, kun rolig

Den avsluttende salme er av Paul Flemig (1609-1640).

Melodien er velkjent. Det er «Gud, efter dig jeg længes» / «Nå lukker seg mitt øye».

*Så vær, min sjel, kun rolig,
bli med din Gud fortrolig
som engang skapte deg.
La komme hva som kommer,
din Far og høye dommer,
han vet å lede all din vei.*

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV44-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=2MqkELwZhxc>

PINSE

BWV 172: Erschallet, ihr Lieder

Pinsedag

Tekst: Johs 14,23-31 *Løftet om Den hellige Ånd*

I alle de fem kantater Bach har for Pinsedag, lar han første vers fra Pinsedagens evangelium etter den gamle tekstrekke bli sunget:

«Den som elsker meg, vil holde fast på mitt ord, og min Far skal elske ham, og vi skal komme og bo hos ham» (Johs 14, 23)

I denne kantaten synges det av en bassolist, noe er som typisk for Bach når han skal legge stemme til Jesu ord.

1. Kor: Erschallet, ihr Lieder, Gi gjenlyd med sanger

Pinsedagens jublende glede kommer til uttrykk i denne innledende korsang, hvor Bach bruker trompeter og pauker i orkesteret, noe han ofte gjør på de store festdager i kirken.

2. Resitativ bass: «Wer mich liebet», «Den som elsker meg»

Vi hører Jesus stemme (vox Christi) i bassens resitativ. Det synges fra første vers i evangelieteksten:

«Den som elsker meg, vil holde fast på mitt ord, og min Far skal elske ham, og vi skal komme og bo hos ham»

3. Arie bass: Heiligste Dreieinigkeit, Helligste Treenighet

Nå er det ikke lenger «vox Christi» vi hører, men den troende menighet, som ber om at Den hellige treenighet må ta bolig i hjertene.

Den store Gud med makt og ære (grosser Gott der Ehren) akkompagneres av «fanfareaktige» trompeter. Man får lett assosiasjoner til «Grosser Herr, starker Kønig» fra Juleoratoriet.

De troende ber om at den treenige Gud må ta bolig i deres hjerte, selv om «det smått og ringe er».

4. Arie tenor: O Seelenparadies, O sjelens paradys

Selv om vårt hjerte er ringe bolig for Den hellige Ånd, så blir det likevel sjelens paradys, fordi han tar bolig der:

«O sjelens paradys hvor Herrens Ånd vil være»

Den jevnt strømmende melodi i strykerne som beveger seg oppover og nedover kan tenkes å illustrerer Guds ånd – som svevet over vannene i skapelsens morgen. Det synges i denne arie om Ånden «der bei der Schöpfung blies» (som blåste ved skapelsen).

5. Duett sopran, alt: Komm!, Kom!

En forunderlig duett som er en samtale mellom den troende sjel og Den hellige Ånd, sunget av sopran og alt.

Sjelen har knapt blitt ferdig med sin tale før Ånden svarer trøstende.

Sjelen sier:

«Kom, la meg ei vente lenger

Kom, du milde himmelvind»

Ånden svarer:

«Jeg forfrisker nå ditt sinn.»

Denne samtale er tydelig inspirert av Høysangen i Bibelen. Ånden sier bl a: *Jeg er din, og du er min.*

Legg merke til melodien som spilles i cello til innledning og avslutning. Denne korte melodi spilles kontinuerlig gjennom hele sangen, som et ritornell. Den kan stå som uttrykk for Den hellige Ånds kontinuerlige både «bliven» og arbeid i oss.

Samtidig med duetten og ritornellet spilles en koralmelodi i obo, riktignok ganske modifisert, som heter: *Kom, Hellige Ånd, Herre Gud.*

Dermed blir det mange «lag» i denne musikk, noe som er velkjent hos Bach, men som ikke alltid er like lett å ta inn ved første gangs lytting!

6. Koral: Von Gott kömmt

Det avsluttende salmevers er fra Philipp Nikolai's (1556-1608) flotte salme:

Wie schön leuchtet der Morgenstern (Av høyheten opprunnen er)

Min sjel i Gud da fryder seg

når du så vennlig ser til meg

med miskunn fra ditt øye.

O Jesus Krist, min Frelser god,

ditt ord, din Ånd, din kropp og blod

meg styrker fra det høye.

Ta meg til deg,

gi din varme til meg, arme

la din nåde

og ditt ord meg alltid råde.

I noen innspillinger gjentas innledningskoret. Så også her.

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV172-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=tHy0XCwZyL8>

TRINITATIS

BWV 165: O heil'ges Geist- und Wasserbad

Trinitatis søndag

Tekst: Johs 3,1-15 *Jesus og Nikodemus*

Denne søndag er det vanlig å tale om dåpen, og det handler også denne kantate om.

1. Arie sopran: O heil'ges Geist- und Wasserbad, O Hellig Ånds- og vannets bad

Teksten handler om at dåpen *innlemmer oss i Guds rike*.

Bach lar strykerakkompagnementet illudere rinnende vann, som bilde på dåpens bad,

2. Resitativ bass: Die sündige Geburt, Vår syndige natur

Teksten handler om vår syndige natur, nedarvet fra Adam, og at vi derfor er under Guds vrede og dom. Men også om hvor salig Guds barn er, som blir født på ny i dåpens bad.

3. Arie alt: Jesu, der aus grosser Liebe, Jesus, du som elsker alle

Det handler fortsatt om dåpen, den har *gitt meg liv og salighet!*

4. Resitativ bass: Ich habe ja, mein Seelenbräutigam, Jeg har jo deg, min sjelebrudgom

Sorgen over at vi så ofte svikter, selv om vi har lovet vår *sjelebrudgom* troskap, og om hvordan djevelen, *den gamle slange*, har fordervet oss med sin gift.

Deretter synges det om kopperslangen, som bilde på den korsfestede Kristus, som helbreder oss for slangens gift (4.Mos 21,9).

5. Arie tenor: Jesu, meines Todes Tod, Du som dødet har min død

Det synges om *frelsens slange* (kobberslangen, Kristus), som *kan syndens gift fordrive!*

6. Koral: Sein Wort, sein Tauf, sein Nachtmahl, Hans ord, hans dåp, hans nattverdbord

Denne vakre avslutningssalme av [Ludwig Helmbold](#) (1575) handler om nådens midler, Ordet, dåpen og nadverden, ved hvilke Gud *gir vern mot alt ondt*.

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV165-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=SqNVIF2Lkgo>

BWV 39: Brich dem Hungrigen dein brot

I. s e Trinitatis

Tekst: Luk 16,19-31, *Den rike mann og Lasarus*

Teksten i kantaten bringer frem en viktig side ved dagens tekst fra Luk 16, som også dagens kollektbønn gir uttrykk for. I denne bønn, bedes der bl.a. om at *vi gavmildt og gerne hjelper vor fattige næste*.

Bach bruker to vers fra dagens lektie, Es 58, 7-8, Hebr 13,16 og tekster av en kantatetekstforfatter for å belyse dette.

Kantaten er forholdsvis lang, den er delt i to deler, og ble på Bachs tid fremført før og etter prekenen.

1. Kor: Brich dem Hungrigen dein brot, Bryt med hungrige ditt brød

En aldeles herlig korsats, delt i tre deler. I første del er de staccatoliknende tonene, delt mellom de ulike instrumentene, blitt betegnet som bilde på utdelingen av brød. Andre (f.eks A. Schweizer) mener at de skal illustrere de hungrige og fattiges vaklende gang. Atter andre tenker på deres tårer! Men hvorfor ikke prøve å se alle disse bilder på en gang for seg når Bach lar koret synge *Bryt med hungrige ditt brød, før de elendige inn i ditt hus!*

Jeg tenker også på bassinstrumentets bevegelse oppover, som så hopper ned til en dyp tone (første gang ved 0:56), man kan tenke seg de elendiges situasjon, de reiser seg opp, men faller ned igjen. Eller de løfter sine hender og sitt ansikt i fortvilelse opp mot dem som kan hjelpe, og bøyer seg ned i ydmyk bønn.

Når denne del av teksten er til ende, (*før de elendige inn i ditt hus*), stopper disse billedskapende motivene.

Neste seksjon i korsatsen, *Ser du en som naken fryser, så kle ham opp*, er gitt en livfull, oppmuntrende musikk som skal tilskynde oss til nettopp dette.

(Oversettelsen, *unndra deg ei, spar ei din kropp*, får ikke frem det teksten egentlig sier, der står nemlig *dra deg ikke bort fra dem som er av ditt eget kjøtt og blod*, Es 58,7)

Merk så de to fugerte avsnitt på teksten, *alsdann wird dein Licht hervorbrechen* (så vil snart ditt lys frembryte) og på den avsluttende tekst *und die Herrlichkeit des Herrn wird dich zu sich nehmen* (og vår Herres herlighet vil til seg deg hente).

2. Resitativ bass: Der reiche Gott, Den rike Gud

En liten preken om hvordan Gud *strør ut sin overflod på oss*. Skulle ikke da vi strø ut av denne overflod til vår neste?

3. Arie alt: Seinem Schöpfer noch auf Erden, Gud, vår Skaper, ses i skygger

Fortsatt oppfordring til å vise godhet mot vår neste:

Med hans kjærlighet å sprede, strør vi signing ut her nede, og skal engang høste der.

Obo og fiolin akkompagnerer sangen.

Her kommer så prekenen i gudstjenesten.

Etter prekenen kommer følgende:

4. Arie bass: Wohlzuthun und mitzuthailen, Gjøre vel og gjerne dele

Her bruker Bach teksten i Hebr 13,16.

Glem heller ikke godgørenhed og gavmildhed; det er den slags ofre, Gud finder behag i.

5. Arie sopran: Höchster, was ich habe, Herre, alt jeg nyter

Akkompagnert av to blokkfløyter.

Alt vi har er gave fra Herren. Og vi ser frem mot målet: *Når for tronen din engang jeg og mine kjære frem vår takk vil bære.*

6. Resitativ alt: Wie soll ich dir, o Herr, Hvordan skal jeg, o Herre
Hvordan skal jeg, o Herre, betale deg tilbake hva du for kropp og sjel så godt har gjort mot meg?

Tilslutt i dette resitativ en bønn om at vi må få smake himmelens herlighet, som vår Far har lovt oss.

7. Koral: Selig sind, die aus Erbarmen, Salige er de med barmhjertighet

Teksten i dette verset er fra [David Denicke's](#) salme *Kommt, laßt euch den Herren lehren* (1648) som i sin helhet er inspirert av *Saligprisningene* i Matt 5.

Dette vers bygger på Matt 5, 7: *Salige er de barmhjertige, for de skal finne barmhjertighet*
Melodien er den vi kjenner som *Jesu dine dype vunder*.

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV39-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=yV25KhUH1BE&t=194s>

BWV 2: Ach Gott, vom Himmel sieh darein

2. s e Trinitatis

Tekst: Luk 14, 16-24 *Lignelsen om det store festmåltid*

Til denne søndags kantate har Bach brukt Luthers salme *Ach Gott, vom Himmel sieh darein* (Ak, Gud fra Himlen se herved, som tekst. Dansk Salmebog nr 352). Men det er kun første og siste sats (korsatstene) som har teksten som den er fra Luthers hånd. De andre satser – resitativer og arier – er parafraseringer av Luthers tekst.

Luthers salme er en gjendiktning av Sl 12 i Bibelen (*Frels, Herre, for der er ingen fromme, troskab er forsvundet blant mennesker*).

1. Kor: Ach Gott, vom Himmel sieh darein, Gud, se i nåde til oss her

Dette er en koralfantasi over første vers i salmen

2. Resitativ tenor: Sie lehren eitel falsche List, De lærer forgjeves den falske list

Resitativet gir her uttrykk for hvordan den falske lære fremstår med list, og skinn av guds frykt. Hvordan fornuften følges istedenfor Guds ord.

(Første frase av koralmelodien høres i begynnelsen!)

3. Arie alt: Tilg, o Gott, die Lehren, Tål, o Gud, ei lenger

Bønn om at Gud ikke lenger må tåle den falske lære, *hindre all slags kjetteri*

Den optimistiske tone i musikken er nok uttrykk for den fortrøstning Bach har til at det vil Gud nettopp gjøre!

(En liten reminisens av koralmelodien hører vi i *Trotz dem, der uns will meistern*).

4. Resitativ bass: Die Armen sind verstört, De arme er forskremt

En tekst full av trøst! Gud forbarmer seg over den arme og forskremte, som må sukke og klage. Hans hjelp er som *morgenrødens skinn, og som sannhets klare sol.*

5. Arie tenor: Durchs Feuer wird das Silber rein, I ild blir sølvet klart og rent

Bach uttrykker denne tekst med glad og lett musikk. Grunnen er nok at han er seg bevisst hvilke gode frukter som følger i kjølvannet på våre trengsler. (jfr Rom 5,3 ... *vi roser oss av våre trengsler...*) Mrk. tonsettingen av ord som *Kreuz* (kors) og *Not* (nød) som «maler» for oss disse ordenes innhold, (f.eks den kromatiske nedgang første gang ordet *Kreuz* forekommer).

6. Koral: Das wollst du, Gott, bewahren rein, Gud gi at Ordet skinner klart

Det siste vers i Luthers salme sunget i en enkel harmonisert utgave

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV2-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=ttY4ecpJjBw>

BWV 21: Ich hatte viel Bekümmernis

3. s e Trinitatis

Evangelietekst: Luk 15,1-10, *Liknelsen om det bortkomne får og den tapte mynt*

Søndagens kantate er forholdsvis lang (ca 38 min), men ikke desto mindre hørverdig! Den er delt i to deler. Første del ble sunget før prekenen og andre del etter prekenen. Bach skrev denne kantaten mens han var i Weimar, men den ble også sunget i Leipzig, i hvert fall ved to anledninger.

Kantaten har tilknytning til dagens episteltekst fra 1. Pet 5,6-11, og handler om Guds barns bekymringer og trøsten i Guds ord.

1. Sinfonia

En nydelig duett mellom obo og fiolin, som setter stemningen for det som skal følge. Denne dialog mellom obo og fiolin gir også en antydning til den dialog vi får senere i kantaten mellom den troende sjel og Kristus.

2. Kor: Ich hatte viel Bekümmernis, Jeg hadde stor bekymring

De fleste av korsatsene i denne kontakten har tekst fra Salmenes bok.

Teksten her er Sl 94, 19: *Når mitt indre er fullt av urolige tanker, har min sjel glede av din trøst.*

(Oversettelsen i kantaten er «Jeg hadde stor bekymring dypt i mitt hjerte, men, Gud, dine trøstens ord vederkveger nå min sjel.»)

Bach bruker et tema fra en av Vivaldis konserter. I tillegg til at kantaten skulle passe for denne søndag i kirkeåret, skulle den også være et farvel til prins Johann Ernst av Sachsen - Weimar, som var alvorlig syk. Prinsen var en av Bachs elever, en meget talentfull sådan, og Bach verdsatte ham høyt. Prinsen var meget glad i denne konserten av Vivaldi. Nå fikk

musikken en tekst som satte ord på den bekymring prinsen visselig hadde. Han døde ikke lenge etterpå.

3. Arie sopran: Seufzer, Tränen, Kummer, Not, Sukk, tårer, sorger, nød
«Sukk og tårer, sorger, nød, angst og lengsel, frykt og død, nager mitt nedtrykte sinn»

4. Resitativ tenor: Wie hast du mich, mein Gott, Akk, hvorfor har du, Gud
«Akk, hvorfor har du, Gud, i all min nød, i all min frykt og beven, helt vendt deg bort fra meg?»

5. Arie tenor: Bäche von gesalz'nen Zähren, Bekker av salte tårer
«Stride strømmer, salte tårer, flyter endeløst fra meg.»
Bølgebevegelsene i strykerne beskriver «de salte tårebekker».

Sats tre til fem gir uttrykk for den sorg fortvilelse som en kristen har fordi han synes Gud har forlatt ham.

6. Kor: Was betrübst du dich, Hvorfor er du tynget av sorg, min sjel
Dette er en aldeles herlig korsats. Teksten er Sl 42, 6: «Hvorfor er du tynget av sorg, min sjel, hvorfor er du urolig? Jeg vil vente på Gud! Enda en gang skal jeg prise ham, min frelser og min Gud.»

Etter at Bach har beskrevet fortvilelsen hos den sorgtunge sjel og hans uro, i første del av denne korsats, virker hans musikk som balsam for sjelen når det synges: «Jeg vil vente på Gud!» (Harre, harre auf Gott!)

2. del

7. Resitativ Sopran, bass: Ach, Jesu, meine Ruh', Akk, Jesus, all min trøst
Dette er en samtale mellom den troende sjel, sunget av sopran, og Kristus, sunget av bass. Sjelen føler seg forlatt av Gud. Gud skjuler seg. Men Jesus trøster med sine ord. Han har ikke forlatt oss.

Sopran: «Akk, Jesus, all min trøst, mitt lys, hvor er du nå?»

Bass: «Min kjære, se, jeg er hos deg.»

8. Duett Sopran, bass: Komm, mein Jesu, Kom, min Jesus
Samtalen mellom den troende sjel og Kristus fortsetter. Sjelen uttrykker sin fortvilelse og det fører til bønnen: «Kom, min Jesus, vederkveg meg! Med ditt nådeblick beveg meg!»
Kristus trøster på nytt og på nytt, og forsikrer den troende sjel om sin kjærlighet.

9. Kor: Sei nun wieder zu Frieden, Kom til ro igjen, min sjel
I denne korsats kombinerer Bach teksten i Sl 116,7 med andre og femte vers av den herlige salmen, «Hvor ene lader Herren råde», av Georg Neumark (1621-1681). Teksten fra Sl16,7 lyder: »Kom til ro igjen, min sjel, Herren har svart deg!»

Det andre vers av Neumarks salme begynner slik: «Hva hjelper oss den tunge sorgen, hva nytter all vår akk og ve?» Dette synges av tenorene i koret. Femte vers, som begynner slik: «Tenk aldri i din trengsels hete at du av Gud er helt forlatt», synges av sopranene.

Sopran- og bassolisten synger først alene teksten fra Sl 116,7. Etter hvert synger koret også med på denne tekst.

10. Arie tenor: Erfreue dich, Seele, Nå fryd deg, mitt indre

Trøsten fra Guds ord fører til glede på tross av alle bekymringer. Tenoren synger i denne gledefylte arie: «*Nå fryd deg, mitt indre, og gled deg, mitt hjerte, vik bort fra meg, sorger, forsvinn, all min smerte.*»

11. Kor: Das Lamm, das erwürget ist, Det lam som ble slaktet

Bach bruker her samme tekst som Händel gjorde i avslutningskoret i Messias:

Teksten er hentet fra Johs Åp 5,12-13:

Det lam som ble slaktet, er verdig til å få kraft og rikdom og visdom og styrke og ære og lov og pris!

Lov og ære og pris og all makt

skal være Guds fra evighet til evighet!

Halleluja, halleluja! Amen.

Satsen har stor likhet med Händels musikk. Bach bruker trompeter og pauke i orkesteret for å illustrere Lammets høyhet og ære. Solistene starter en fuge på teksten «*Lov og ære og pris...*»

Koret forener seg med solistene etterhvert og satsen avsluttes med et jublende «Amen.

Halleluja!»

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV21-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=ln9MBa8lXV4&t=126s>

God søndag, og god sommer til alle!

Mvh Sigmund

BWV 177: Ich ruf' zu dir, Herr Jesu Christ

4. s e Trinitatis

Tekst: Luk 6,36-42, *Døm ikke!*

Dette er en koralkantate, dvs at Bach bruker teksten i en luthersk salme som grunnlag for kantaten.

Denne gang er det salmen *Ich ruf' zu dir, Herr Jesu Christ* med tekst av Johan Agricola (1492 -1566). Tre av versene er oversatt til nynorsk, *Eg ropar Herre Krist til deg*, Norsk salmebok-85, nr 390)

Salmen har tilknytning til dagens evangelium. Det står i vers 1:

*Den sanne tro la du meg få
så jeg kan frukter bære,
deg til ære,
min neste hjelpe så,
som meg ditt ord vil lære.*

Og i vers 3:

*Men gi at jeg av hjertets grunn
min fiende kan tilgive,*

og tilgi meg i samme stund,
gi meg det nye livet!

Salmen har fem vers, der Bach bruker koralmelodien på første og siste vers, mens de tre mellemliggende vers synges i form av tre arier, en for alt, en for sopran og en for tenor. Første korsats er en koralfantasi. Den avsluttende korsats har som sedvanlig, en enkel utsettelse. Her følger noter til koralmelodien. Melodien kjenner vi i Norge som *O Jesus, som har elsket meg* (Norsk Salmebok, nr 156).

Her melodien som de sang den på Bachs tid:

Ich ruf zu dir, Herr Je= su Christ, ich bitt, er = hör mein Klagen;
Wer=leih mir dei = ner Gna=de Frist, laß mich nicht gar ver = za=gen.

Den rech=ten Glauben, Herr, ich mein, den wol=lest du mir ge = ben;
dich zu lie=ben, mei'm Nächsten nuz sein, ist dir das g'fälligst Le = ben.

(J. Agricola.)

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV177-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=YJckbvyaQfk>

BWV 93: Wer nur den Lieben Gott läßt walten

5. s e Trinitatis

Tekst: Luk 5,1-11, *Peters fiskefangst*

Dette er en koralkantate, basert på en salme av *Georg Nymark* (1621-1681), som også har komponert melodien (jfr Kantate nr 21 for 2. s e trinitatis, hvor Bach bruker to vers av denne salme)

Oversettelser: *Hvo ene lader Herren råde*, Landstads Rev nr 182.

Hvo ikkun lader Herren råde, Dansk Salmebog 2005, nr 32.

Dette er en utrolig rik kantate!

En nyskapsel av Bach er de tekstlige innskudd han bruker mellom hver frase i salmeversene. Dette ser vi i bassens resitativ (2) og tenorens arie (3). Etter hver frase i salmen kommer en kommentar, en utdypelse eller forklaring av salmeteksten. Dette likner på de troper (innskudd) som forekom i liturgien i middelalderen,

I duetten mellom sopran og alt (4) er teksten i sin helhet fra salmen, men de synger ikke koralmelodien. Den spilles av strykerne i orkesteret, som vi hører svakt i bakgrunnen.

I bassens resitativ som så følger (5), kommer en hentydning til dagens evangelium om Peters fiskefangst.

I sopranens arie (6) er kun en av linjene i melodien med, hvor det synges:

*Han er en undergjerningsmann
som gjør rikmann blakk og arm
og den arme rik og varm*

En tydelig allusjon til Marias lovsang og Hannas lovsang i Bibelen.

Avsluttende koral (7) er siste vers av Georg Nymark's fine salme.

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV93-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=in5XDIJnrB8&t=9s>

BWV 9: Es ist das Heil uns kommen her

6. s e Trinitatis

Tekst: Matt 5,20-26, *Deres rettferdighet*

Denne søndags kantate er som forrige søndags en koralkantate.

Kantaten bruker en salme av *Paul Speratus* (1489-1551), som fikk stor betydning i reformasjonstiden. På norsk heter den *Guds Sønn er kommet til oss ned*, på dansk, *Guds søn, kom ned fra Himmerig*.

Temaet i kantaten er sentralt luthersk. Rettferdiggjørelse ved tro alene.

De tre resitativene for bass (2, 4 og 6) er som tre korte prekener. I de to første handler det om hvordan loven kommer til kort pga av vårt kjød (2), og at Guds Sønn oppfylte loven i vårt sted (4). I det tredje resitativ (6) synges det om at evangeliet trøster oss når vi blir rammet av lovens dom.

To av versene i salmen brukes i kantaten som de er. Det gjelder første og tolvte vers i salmen. Det første vers er formet som en koralfantasi.

Det tolvte vers i Speratus' fjorten vers lange salme avslutter kantaten i en enkel harmonisk stil.

Vers 2-11 i Speratus' salme er omarbeidet til å passe som tekst i tre resitativer for bass (2, 4 og 6), en arie for tenor (3) og en duett for sopran og alt (5).

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV9-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=XnfLmstqHQA&t=938s>

BWV 107: Was willst du dich betrüben

7. s e Trinitatis

Tekst: Mark 8,1-9, *Jesus metter fire tusen*

Dette er en koralkantate. Teksten er en salme av *Johann Heermann* (1585-1647).

Fem av versene i denne salme finnes også i *Den danske salmebog* (2005), *Hvorfor vil du dog klage* (nr 40). Fire av versene finnes i *Den danske salmebog* av 1995. Her begynner salmen slik: *Gud aldrig dem forlader* (nr 34).

Heermann er regnet for en av de viktigste salmeforfattere mellom Luther og Paul Gerhard. *Luthersk Psalmbok* i Sverige har hele ti salmer av Heermann. Mest kjent for oss er gjerne salmen, *Jesus dine dybe vunder*.

Melodien til Heermanns salme i denne kantaten er kjent hos oss som melodien til *Guds godhed vil vi prise* og *O, Gud, som tiden vender*.

I kantaten er melodien noe forandret og utsmykket.

Heermanns tekst er uendret i hele kantaten, men melodien brukes kun på første og siste vers. Selv om teksten beholdes som den er i salmen, har Bach gitt nye toner til resitativ og arier (2.-6.sats). En antydning av koralmelodien er der dog i vers fem, hvor den siste frase av koralen høres i *Was Gott will, das geschieht* (Hva Gud vil, det slår til).

1. Koral: Was willst du dich betrüben *Hvorfor så sorgtung være*

Dette er en koralfantasi med orkesterforspill, mellomspill og etterspill. Disse antyder følelsen både av sorg og trøst. Koret synger: *Hvorfor så sorgtung være....La ham din byrde bære, Guds Sønn, Immanuel! Betro ham all din sorg,han vet din sak å vende...*

2. Resitativ bass: Denn Gott verlässet, Din Gud forlater ingen som stoler fast på ham.

3. Arie bass: Auf ihn magst du es wagen, På Herren kan du lite

Sangen handler om å ha tillit til Gud. *På Herren kan du lite... han er deg alltid tro.*

4. Arie tenor: Wenn auch gleich, Om enn fra mørkets rike

Her hører vi hvordan Bach beskriver djevelens urolige, rastløse streben etter å plage oss, i bassinstrumentets hurtige melodiske bevegelser, avbrutt av plutselige stopp, hvor teksten lyder: *Om enn fra mørkets rike dens hersker brysker seg.*

5. Arie sopran: Er richts zu seinen Ehren, Han verner om sin ære

Det synges om at Guds vilje alltid vil skje.

*Men hva Gud ikke vil,
kan ingen gjennomføre,
det lar seg ikke gjøre,
hva Gud vil, det slår til.*

Arien avsluttes med at sopranen synger den siste strofe på salmemelodien (på tysk: *Was Gott will, das geschieht*)

6. Arie tenor: Drum ich mich ihm ergebe, Nå gir jeg ham mitt hele

Dette er sang full av trosvisshet!

*Hans vilje er den beste
der har min tro sitt feste
Gud, før meg hvor du vil!*

Musikken er optimistisk, lys, ja nesten danseaktig.

7. Koral, sopran + kor: Herr, gib, Gud, gi at jeg din ære

Den avsluttende koral er i den enkle stil for kor, som Bach vanligvis bruker. Men denne gang lar han orkesteret spille både forspill, mellomspill mellom hver melodifrase og etterspill – i en festlig sicilianorytme!

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV107-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=zL7WwJ7U6Kg>

BWV 45: Es ist dir gesagt, Mensch, was gut ist

8. s e Trinitatis

Tekst: Matt 7,15-23 *Falske profeter kjennes på fruktene*

1. Kor: Es ist dir gesagt, Mensch, was gut ist, Han har kunngjort for deg, menneske, hva godt er.

Teksten i denne korsang er Mika 6,8: *Han har kunngjort for deg, menneske, hva godt er. Og hva krever Herren av deg? Bare at du gjør rett, viser trofast kjærlighet og vandrer ydmykt med din Gud.*

2. Resitativ tenor: Der Höchste lässt mich, Den Høye åpenbarer meg sin vilje

Tenoren synger at han vil gjerne gjøre det som det oppfordres til i forrige korsang.

*Hans gode ord er meg en rettesnor,
og etter den vil jeg beflitte meg
at foten min skal gå,
med frykt og ydmyk kjærlighet*

3. Arie tenor: Weiss ich Gottes Rechte, Vet de hva Gud krever

Del 2 (seconda parte)

4. Arioso bass: Es werden viele, Mange skal si til meg

Vi hører Jesu alvorlig ord fra dagens tekst:

Mange skal si til meg

på den dagen:

'Herre, Herre!

Har vi ikke profetert ved ditt navn,

drevet ut onde ånder

ved ditt navn

og gjort mange mektige gjerninger

ved ditt navn?'

Da skal jeg si dem rett ut:

Jeg har aldri kjent dere.

Bort fra meg, dere som gjør urett!

Det er som man gjennom Bachs musikk kan se for seg hvordan de mange slår ut med hendene, og ivrig forteller om de mange mektige gjerninger de har gjort i Jesu navn! De er sikre på at dette vil komme dem til gode på dommens dag.

Men Jesus vifter dem bare tilbake. De må «gå bort». Bach understreker dette kraftig i gjentakelsene og melismene på ordet «weichet» (vik fra meg, gå bort). Han har aldri kjent dem!

5. Arie alt: Wer Gott bekennt, Den som har Gud bekjent

Teksten gir uttrykk for at hjertets tro og munnens bekjennelse hører sammen, i motsetning til dem som kun «kun har det i munnen, men ikke i sitt hjerte».

Paulus sier i Rom 10,9

Dersom du med din munn bekjenner at Jesus er Herre, og i ditt hjerte tror at Gud oppvakte ham fra de døde, da skal du bli frelst.

7. Korall: Gib, dass ich tu mit Fleiss, Gi at jeg gjør med flid

Kantaten avsluttes med et vers fra salmen *O Gott, du frommer Gott* (Akk Gud du fromme Gud) av [Johann Heermann](#) (1630)

*Gi at jeg gjør med flid
alt hva jeg her bør gjøre,
hvor din befaling meg
i livets kall vil føre.*

*Gi at jeg gjør det snart,
i tide som jeg bør,
i all min gjerning led
meg rett i det jeg gjør!*

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV45-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=Vi32DaT3ffI>

BWV 105: Herr, gehe nicht ins Gericht

9. s e Trinitatis

Tekst: Luk 16,1-9 *Liknelsen om den uærlige forvalter*

1. Kor: Herr, gehe nicht ins Gericht

Tekst: Salme 143,2 *Gå ikke i rette med din tjener.* Det store alvor i teksten understrekes allerede i innledningen av musikken, som på mange måter kan minne om innledningen til Johannespasjonen.

Siste del av teksten, *for ingen som lever er rettferdig for deg*, tonsettes ved hjelp av en fuge.

Man kan kanskje undres over Bachs «friske» tonsetting av denne tekst, men mon han ikke bare intenst og tydelig ville understreke denne sannhet at ingen er (eller kan være!) rettferdig for Gud? (*Dersom du, Herre, vil gjemme på synder osv*, Sl 130)

Rent formmessig er forøvrig hele korsatsen lik en instrumental Preludium og fuge.

2. Resitativ alt: Mein Gott, verwirf mich nicht

Dette resitativ er formet som en syndsbejennelse. Forkast meg ikke, Gud. Jeg bekjenner for deg min synd, som jeg hverken kan skjule eller fornekte.

3. Arie sopran: Wir zittern und wanken

En forunderlig arie, som beskriver den engstelige sjel, som skjelver, og hvis tanker vandrer hit og dit. Hans tanker innbyrdes anklager eller også forsvarer ham (Rom 2,15). Hvem kan som Bach beskrive den engstelig samvittighet, så subtilt og effektivt?

4. Resitativ bass: Wohl aber dem

Trøsten kommer i dette resitativ, hvor det blir sitert fra Koloss 2,14 om vårt skyldbrev som ble slettet, idet det ble naglet til korset.

5. Arie tenor: Kann ich nur Jesum

Merk «besluttsomheten» i musikken, når det synges *Kan jeg deg Jesus til min venn få vinne så angår Mammon ikke meg*.

Evangeliet skaper den «villige ånd», som ikke har lyst til tomheten i denne verden...

6. Koral

I den siste avsluttende koral illustrerer Bach samvittighetens uro i musikken ved skjelvende strykere, som roer seg mer og mer ned ved slutten av salmeverset.

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV105-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=zqx6ATXXTNI>

BWV 101: Nimm von uns, Herr, du treuer Gott

10. s e Trinitatis

Tekst: Luk 19,41-48 *Jesus gråter over Jerusalem*

Denne kantate er basert på salmen *Nimm von uns, Herr, du treuer Gott*, (Ta bort fra oss, o Herre mild) av *Martin Møller* (1547-1606).

Melodien til salmen er Luthers *Vater unser im Himmereich* (Fadervår i Himmerik)

Vater unser im Himmereich   Unspecified mid 17th-century source

Va - ter un - ser im Him - mel - reich, der du uns al - le hei - ßest gleich
Brü - der sein und dich ru - fen an und willst das Be - ten von uns han:
gib, daß nicht bet al - lein der Mund, hilf, daß es geh von Her - zens - grund.

Tre av de syv vers i Møllers salme brukes i sin helhet i kantaten. Ellers hører vi noe linjer fra et par av de andre vers i salmen, (en fra vers 3 og tre linjer fra vers 6)

1. Kor: Nimm von uns, Herr, du treuer Gott, Ta bort fra oss, o Herre mild

Kantaten begynner med en korafantasi over første vers i salmen. Etter orkesterinnledningen, hører vi alt, tenor og bass i koret synge på motiver fra koralmelodien (i hurtige noteverdier) før vi hører sopranen synge første linje på lange utholdte toner i *Nimm von uns, Herr, du treuer Gott* (Ta bort fra oss, o Herre mild). Dette mønster (orkester alene, kor som bygger opp til at sopranen synger ny linje i salmen) fortsetter til hele verset er sunget. Dette er en typisk form Bach bruker i sine koralfantasier. Musikken bærer preg av det tunge alvor i teksten, en bønn om at Gud må vende fra oss sin vrede, som vi har fortjent på grunn av våre synder. Ikke kun vreden i den siste dom, men også den dom som kan ramme oss her i tiden, *Fri oss fra krig og hungersnød, fra ild og pest og grusom død*.

2. Arie tenor: Handle nicht mit deinen Rechten, Handle ei med oss i vrede

En fri diktet tekst med tydelig referanse til dagens evangelium om Jerusalems ødeleggelse.

*Herre, hør vår bønn i tide
så vi ei med syndig ferd
som Jerusalem må lide*

3. Resitativ + koral, sopran: Ach, Herr Gott, Akk, Herre Gud, din troskap vet

Her synges tredje vers i salmen. Bach varierer melodien litt. Etter hver tekstlinje i salmeverset synges utfyllende kommentar, såkalte troperinger, forholdsvis hurtig, i en resitativisk stil. Hver av tekstlinjene i salmeverset understrekes ved rytmisk ritornell i orkesteret (Ritonell: melodi som blir gjentatt). De hurtige troperingene akkompagneres kun av akkorder, noe som er vanlig i resitativisk stil.

4. Arie bass: Warum willst du so zornig sein? Gud, hvorfor er du vred og harm?

Etter et hurtig orkesterforspill blir hører vi den første linje fra dette salmevers sunget langsomt på koralens melodi (*Gud, hvorfor er du vred og harm?*) Teksten gjentas, men nå med hurtig musikk som i innledningen, før vi får den rolige koralmelodi igjen. Teksten gjentas enda en gang med en opadstigende «bønnfalende» melodi.

Resten av dette salmevers blir parafrasert.

Dette er en gripende arie. I den parafraserte tekst beskrives først Guds vredes flammer.

*Alt lar du nidkjærhetens flamme
alvorlig våre hoder ramme.*

Man påminnes om Händels forrykende bassarie i Messias, *Why do the nations so furiously rage together*, (selv om Händel her beskriver hedningenes raseri).

Andre del i arien er en gripende bønn om at Gud ikke må straffe oss, men være tålmodig med vår svakhet. Musikken er inntrengende, inderlig, bevegende, full av dissonanser.

5. Resitativ + koral, tenor: Die Sünd hat uns, Av synden er vi ødelagt

På samme måte som tredje vers synges det femte med innskutte resitativiske kommentarer til hver linje i salmeverset. Det beskrives hvordan syndens makt er stor, hvordan djevelen, verden og vårt eget kjød hindrer oss i å gjøre Guds vilje

*vi tynges under Satans makt
og verden og vårt kjøtt og blod
vi makter ei å stå i mot.*

6. Arie sopran, alt: Gedenk an Jesu bittern Tot, Betenk dog Jesu bitre død!

En duett mellom sopran og alt

Tre av linjene i dette vers er med. Resten er parafrasert tekst.

Teksten er en bønn om at Gud må vise oss barmhjertighet på grunn av Jesu død .

En nydelig duett mellom sopran og alt, akkompagnert av fløyte og obo, kanskje kantatens musikalske høydepunkt

7. Koral: Leit uns mit deiner rechten Hand, Led du oss med din høyre hand

Avslutningsvers i enkel korallharmonisering.

*Led du oss med din høyre hand,
gi signing rik til by og land;
unn oss å ha ditt gode ord
vern oss for Satans list og mord;
gi oss å sovne inn til sist
hos deg, du Herre Jesus Krist!*

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV101-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=f87nR7QjUPI&t=1531s>

(spol frem til 09:00)

BWV 113: Herr Jesu Christ, du höchstes Gut

11. s e Trinitatis

Tekst: Luk 189,9-14 *Lignelsen om fariseeren og tolleren*

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV113-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=KcosBkNGjPI&t=2s>

BWV 137: Lobe den Herren, den mächtigen König der Ehren

12 s e Trinitatis

Tekst: Mark 7,31-37 *Jesus helbreder en døvstum*

Dette er en koralkantate. Alle de fem vers i salmen blir sunget.

Melodien brukes også i alle vers, men kanskje ikke like hørbar alltid, i duetten mellom sopran og alt i tredje vers synges melodien i moll, og meget utbrodert!

I fjerde vers høres melodien – som er i dur - i trompet, mens tenoren synger i moll, men uten at det blir noen «kræsje» av det!

Hva er så tilknytningen i denne lovprisningssalme til dagens tekst? Det må vel være folkets utbrudd etter at Jesus hadde helbredet den døvstumme.

De var overmåte forundret og sa, «Han har gjort alle ting vel. Han gjør det så at både døve hører og stumme taler.»

Denne salme av Joachim Neander (1650-1680), er velkjent og mye brukt hos oss. Det er *Lover den Herre, den mektige konge med ære* (eller som det nå heter på norsk: *Lovsyng vår Herre....*)

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV137-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=BEmC7S3TqPg>

BWV 77: Du sollt Gott, deinen Herren, lieben

13. s e Trinitatis

Tekst: Luk 10,23-37 *Den barmhjertige samaritan*

I forkant av liknelsen om den barmhjertige samaritan møter vi en lovkyndig som spør Jesus hva han skal gjøre for å arve evig liv. Jesus svarer: «*Hva står skrevet i loven?*» Og han svarer: «*Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din kraft og av all din forstand, og din neste som deg selv*»

Dette bruker Bach som tekst i den første korsats. Det er en koralfantasi som er full «Bach'sk» symbolikk. Bruk av kanon mellom trompet og bass i orkesteret symboliserer *kanon = loven!* Trompeten spiller melodien til Luthers katekismesalme: «*Dies sind die heiligen zehn Gebot*» (*Dette er de ti hellige bud*), og trompeten høres ti ganger! I bass hører vi koralmelodien i langsomme noteverdier.

Så følger et restitativ for bass (2) om at Gud krever vårt hjerte fullt og helt!

En sopran synger i en arie (3) «... *la min kjærlighet så brenne at jeg for evig elsker deg*».

Resitativet for tenor (4) som så følger viser til liknelsen om den barmhjertige samaritan når der synges «*Gi meg å bli, å Gud, som en samaritan, så jeg kan elske dypt min neste..*»

I altarien (5) synges det om hvor ufullkommen ens kjærlighet er, noe som fører til bønningen i den avsluttende koral (6), «*Gud, bo ved troen i mitt sinn, gi troen mot og styrke så den kan bære frukt....*»

Salmeforfatter er *David Denicke* (1603-1680)

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV77-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=6hM2qVqb47k&t=6s>

BWV 78: Jesu, der du meine Seele

14. s e Trinitatis

Tekst: Luk 17,11-17 *De ti spedalske blir renset*

Søndagens kantate er kjent ikke minst for duetten i 2.sats som er blitt mektig populær og meget sunget, ikke bare av to solostemmer men også av tostemmig kor. Det finnes arrangement også for diverse instrumenter bl a to trompeter og andre instrumenter Det er en barnlig glede i denne sang - i håp og fortrøstning til ham som kan hjelpe.

Men kantaten innledes først med en koralfantasi av beste merke.

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV78-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=JAlt2NAfaYA&t=178s>

BWV 138: Warum betrübst du dich, mein Herz?

15. s e Trinitatis

Tekst: Matt 6, 24-34 *Vær ikke bekymret for morgendagen*

Dette er en koralkantate med tilknytning til dagens evangelium om ikke å være bekymret, men fortrøste seg til Herren.

Men det er nettopp det som er så vanskelig, og det synger alle tre solister om.

Alt, bass og sopran klager sin store nød i sine resitativer, mens koret synger trøstende ord:

*Din Fader og din Herre Gud,
han hjelper deg av nøden ut.*

Det er som man ser for seg hvordan det kan være i en menighet hvor noen må klage sin nød, og de andre i menigheten, representert gjennom koret, treder trøstende til!

Merk den fallende kromatiske bevegelse i tenorstemmen i koralfantasien i første sats på *trägest Schmerz* (bærer smerte) – et velkjent «smertemotiv» hos Bach!

Bach gjør i denne kantaten bruk av såkalt koral-tropering, dvs han lager en utvidelse av teksten midt inn i salmeversene, i form av et resitativ.

Således synger koret kun de tre første linjer av salmens første vers, som blir av avbrutt av et «innskudd» (tropaen) av altsolisten. Koret synger så de to siste linjer av verset.

Det samme skjer med neste vers av kantaten. Denne gang synges innskuddet av en sopran, og koret avslutter med de to siste linjer av verset.

Klagen varer ved i neste solistinnslag, et resitativ sunget av alt, mens koret gjentar de trøstefulle ord fra annet vers i salmen:

*Din Fader og din Herre Gud,
han hjelper deg av nøden ut.*

Tilslutt synges der gledefylt og trosvisst av alle tre solister.

Tenoren synger:

*Å, gode trøst!
Når Gud ei vil forlate og ei forsømme meg,
så kan jeg rolig med tålmodighet meg fatte.*

Kantaten slutter som sedvanlig med en enkelt utformet korsats, men med den forskjell at orkesteret spiller et ritornell før og etter hver koralfrase.
Tekstforfatter og komponist til salmen er ukjent.

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV138-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=tskAMMANFQQ&t=33s>

BWV 95: Christus, der ist mein Leben

16. s e Trinitatis

Tekst: Luk 7,11-17 *Jesus oppvekker enkens sønn i Nain*

Alle de fire kantater av Bach for denne søndag handler om noe som vel ikke preger vår tid så meget som Bachs tid – nemlig dødslengsel. En av hans mest kjente lieder er jo også «Komm, süßer Tod, komm selge Ruh» (Kom søte død, kom salige ro).

Hvorfor dødslengsel? Jo, fordi den kristne vet at gjennom døden føres man til himmelen – som der står i søndagens kantate:

*Hos Gud er godt å være,
til ham står mitt begjær*

I denne kantaten, som er en koralcantate, gjør Bach bruk av fire forskjellige koralmelodier. Først et vers av salmen *Christus, der ist mein Leben* (For meg er Kristus livet, jfr Fil 1, 21). Tekstforfatter er ukjent.

Melodien er den samme som til «Min død er meg til gode» (Dansk Salmebog 2005, nr 530) av Melchior Vulpius, (1609), men lyder her ganske annerledes! Også fordi den synges i 3/4-takt og ikke 4/4-takt som vi gjør.

Merk hvordan Bach gjør et stopp i melodien på ordet «Sterben» (døden), og lar stemme etter stemme komme inn med lang tone. Tilsammen danner de så en dissonerende akkord.

Etter at en tenor har sunget om at han med glede vil forlate dette liv, synges et vers av salmen: *Mit Fried und Freud ich fahr dahin* (Med fred og glede går jeg bort). Merk det gledefylte akkompagnement i denne begravelsessalme av Luther!

En sopran synger et resitativ om denne onde verden som man helst vil forlate. Dette resitativ går rett over i salmen *Valet will ich dir geben* (Farvel vil jeg deg byde). Teksten er av *Valerius Herberger* (1562-1627). Melodien er av *Melchior Therschner* (1615). Melodien synges langsomt i 3/4-takt isteden for 4/4-takt som vi gjør. (Jfr salmen «Hvorledes skal jeg møte» eller «Er Gud for meg så trede»).

Tenoren synger så et resitativ og en lengre arie: *Ach, schlage doch bald* (Akk, kom gjerne snart, avskjedstime, slå aller siste klokkeslag!)

Bach bruker her orkesteret til å illudere klingende klokker ved å la strykerne spille pizzicato. Det er gledefylte motiver både i sangen og den akkompagnerende obostemme:

I de to siste satser, i bassens resitativ (6) og i den avsluttende koral (7) synges der så om legemets oppstandelse.

Bassen synger:

*«Så kan jeg tro så glad i sinnet
at min oppstandelse
en vakker dag skal rinne».*

Koret synger:

*«Da du fra graven er stått opp,
skal jeg i grav ei blive».*

Teksten er av *Nikolaus Herman* (1480-1561). Melodien er muligens også av ham.

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV95-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=20w30XMdhtI&t=23s>

BWV 148: Bringet dem Herrn Ehre seines Namens

17. s e Trinitatis

Tekst: Luk 14,1-11 *Helbredelse på sabbaten*

Denne kantate handler om gudstjenesten. Vi hører i åpningskoret: *Gi Herren den ære hans navn skal ha, be, ja be til Ham i hellig skrud* (Sl 29,2).

Deretter synges det (2. Arie tenor): *Jeg haster med øret for Ordet å høre, og søker med jubel det hellige hus.*

Vi hører både i fiolinstemmen og hos sangeren den sprudlende glede over å få komme til Guds hus for å møte Herren.

I neste sang (3. Resitativ alt) siteres det fra Sl 42: *Som en hjort skriker etter rinnende bekker, slik skriker min sjel etter deg, Gud.* Vi forstår at det handler om å lenges etter å få møte Gud i gudstjenesten, for det synges videre: *Min fred og ro har jeg, o Herre, kun i deg. Hvor hellig og hvor kjær, o Herre, din sabbat er! Da priser jeg din makt i de rettferdiges forsamling.*

Som jødene kom til synagogen hver sabbat, samles vi kirken hver søndag, til lovprisning av Herren for all den nåde og godhet han har gitt oss i sin Sønn Jesus Kristus.

I siste sang (5. Resitativ tenor) handler det om den himmelske gudstjeneste: *La meg i evighet i himlens herlighet, min kjære Gud, med deg den store sabbat engang holde.*

Koret synger tilslutt fra en salme av *Johann Heerman* (1585-1647), en lovprisning til Gud fordi han vi lede oss ved sin nåde så vi kan prise hans navn i all evighet.

*Amen hver tid og stund,
fra dypest hjertegrunn!
Du vil oss nådig lede,*

*O Krist, hver stund her nede
så vi ditt navn kan sammen
for evig prise. Amen.*

Alle tekstene i kantaten unntatt sitatene fra Sl 92 og Sl 42, samt det avsluttende salmevers er skrevet av *Christian Friedrich Henrici (Picander)*, en tekstforfatter Bach brukte mye, bla i Matteuspasjonen.

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV148-Nor1.htm>

Musikk

https://www.youtube.com/watch?v=_Jtcqc-cSk8

BWV 169: Gott soll allein mein Herze haben

18. s e Trinitatis

Tekst: Matt 22,34-46 *Det største bud i loven*

Denne søndags kantate er en solokantate, for alt solo.

Den innledes med en «Sinfonia», med orgel som soloinstrument.

Sats 2-6 består av en arioso (en mellomting mellom arie og resitativ), to arier og to resitativer, med tekster av *Christoph Birkman* (1703-1771). Han var en elev av Bach, senere teolog og prest.

Det avsluttende salmevers (7) er tredje vers fra «Nun bitten wir den heiligen Geist» (Nu beder vi den Hellig Ånd) av Luther.

Kjærlighet til Gud og nesten (jfr det dobbelte kjærlighetsbud i søndagens tekst) står sentralt i denne kantaten:

«*Gott soll allein mein Herze haben*» (Kun Gud skal nå mitt hjerte eie) (2 og 3).

«*Denn so steht in der Schrift geschrieben: Du sollst Gott und den Nächsten lieben*»

(Det står jo skrevet slik i Skriften, at du skal elske Gud og nesten) (6).

I det avsluttende salmevers for kor (7) synges det:

*«Du kjærlighet, skjenk oss den gunst
at vi lærer kjærlighetens kunst,
så vi lever sammen til felles beste
og av vårt hjerte elsker vår neste.
Kyrie eleis»*

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV169-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=urh1YM1LSmk&t=41s>

BWV 56: Ich will den Kreuzstab gerne trage (Jeg vil gjerne bære korset)

19. s e Trinitatis

Tekst: Matt 9,1-8 *Den lamme mannen*

Denne søndags kantate er en solokantate, for bass.

Man kan undres over hva som er tilknytningen til dagens evangelietekst. Men der er vel liten tvil om at den lamme mannen bar på et kors. Han ble helbredet for sin sykdom, men dette er ikke noe som skjer for alle. Noen må bære et slikt kors hele livet.

I Guds skole kan man lære å takke for sitt kors og si – som i kantaten - at man gjerne vil bære det, fordi man vet at det kommer fra Gud, «er kommt von Gottes lieber Hand» (det kommer fra Guds kjære hånd).

Merk «korsbeskrivelsen» i musikken i denne første arie, med kronglete melodibevegelse og dissonerende akkorder!

I resitativet som følger, heter det:

*Min vandring her på jord
er som en sjøfart lang*

Her har nok tekstforfatteren, *Christoph Birkmann* (se forrige søndags kantate), tenkt på begynnelsen av evangeliet, hvor der står at Jesus gikk ut i en båt.

Både Jesu liv og vårt liv kan beskrives som en seilas på havet.

Bach beskriver havsbølgene i cellostemmen. Bølgebevegelsen i cello pågår helt til man er kommet frem til bredden på den anden side. Da opphører den plutselig, og det synges: «*So tret ich aus dem Schiff i meine Stadt, die ist das Himmelreich*» (Så går jeg ut av skipet i min by, som er Himmelriket). Livets besværligheter er over, de ustanselige bølgene som symbol på denne verdens trengsler har tatt slutt. Og man kan nærmest se for seg hvordan man entrer lederen med lette trinn i den melodiske oppgang i sangstemmen i «*So tret ich aus dem Schiff...*».

Andre tydelige musikalske illustrasjoner av teksten har vi bla på «*Tod*» (død) og «*Anker*» (anker) med bruk av dype toner, og den fallende melodiske bevegelse, hvor Gud sier: «*Ich bin bei dir!*» (Jeg er hos deg). Den fallende bevegelse i melodien får en til å tenke på at Gud bøyer seg ned til oss med sin trøst!

Den siste musikalske illustrasjon jeg vil peke på i dette resitativ er den akkord Bach bruker på ordet «*die Frommen*», (de fromme, eller de hellige). Ordet «hellig» betyr utskilt, og Bach tydeliggjør dette ved å bruke en akkord som nettopp skiller seg meget hørlig fra de andre akkorder. I musikkens fagspråk kalles det «den neapolitanske akkord».

Så kommer en gedefylt arie: «*Endlich, endlich wird mein Joch*» (Endelig, endelig skal mitt åk måtte vike fra min skulder). Obostemmen spiller en sprudlende og dansende duett sammen med sangstemmen.

Trengslene er over. Man får «Herrens kraft igjen», og med «ørnens vingespenn, farer man vekk fra denne verden».

I siste resitativ er vi tilbake til seilas-motivet: «Hvor herlig det skal skje /når fredens havn jeg engang skal få se».

De to siste linjer i den første arie blir så gjentatt:

«Da legger jeg sorgene evig i grav/da tørker min Frelser meg tårene av».

Det er tydelig at Bach og tekstforfatteren, Christoph Birkmann, var opptatt av at trengslene en gang skulle ta slutt ved døden!

Denne tanke fører direkte over i det avsluttende salmevers:

«Kom, min død, du søvnens broder,
kom til meg og still mitt savn,
led meg inn til himlens goder,
før meg snart i sikker havn!»

[Johann Franck](#) (1653)

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV56-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=CdAg7Hp7rX8>

180: Schmücke dich, o liebe Seele

20. s e Trinitatis

Tekst: Matt 22,1-14 *Liknelsen om kongesønnens bryllup*

Denne søndags kantate er en koralkantate. Den bygger på en salme på ni vers av [Johann Franck](#) (1649) *Schmücke dich, o liebe Seele* (Smykk deg, kjære sjel, med glede).

I denne salme hører vi om innbydelse til bryllupsfest (v1), om brud og brudgom, med tydelig henvisning til Høysangen (v2) og ikke minst om nadverden (fra v3 og utover).

Bach bruker vers 1, 4 og 9 som de er, v1 i den nydelige koralfantasi som innleder kantaten, v 4 synges av en sopran – med stor melodisk variasjon, v9 avslutter kantaten med en enkel korsats.

Se koralmelodien (av [Johann Crüger](#))

[Schmücke dich, o liebe Seele](#)

Schmücke dich, o liebe Seele
Johann Crüger (1649)

Schmük-ke dich, o lie - be See - le, laß die dunk - le Sün - den - höh - le,
komm ans hel - le Licht ge - gan - gen, fan - ge herr - lich an zu pran - gen!

Denn der Herr voll Heil und Gna - den der den Him - mel kann ver - wal - ten,
will dich jetzt zu Ga - ste la - den,

will jetzt Her - berg in dir hal - ten.

Innholdet i resitativer og arier er hentet fra de resterende seks vers av Johann Francks salme f.eks «Ermuntre dich: dein Heiland klopf» (Fryd deg, din Frelser banker på) (nr 2), «Wie teuer sind des heiligen Mahles Gaben!» (Hvor er vel Herrens gaver dyrebare!)(nr 3), osv

Sammenlikner man resitativene og ariene med Francks salme, så forstår man hva Bach (eller hans tekstforfatter) tenker på, selv om ikke alt innhold er tatt med i hvert enkelt vers.

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV180-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=tYH5H9EwZw0>

BWV 109: Ich glaube, lieber Herr, hilf meinem Unglauben (Jeg tror. hjelp min vantro)

21. s e Trinitatis

Tekst: Johs 4,46-54 *Den kongelige embetsmann i Kapernaum*

I tilknytning til dagens evangelium om helbredelsen av den kongelige embetsmanns sønn bruker Bach teksten: «Jeg tror, hjelp min vantro!». Dette er hentet fra en annen beretning, nemlig fra Mark 9, hvor Jesus helbreder en gutt med en ond ånd, der guttens far sier dette. Når Bach bruker nettopp denne teksten i den første korsang i kantaten, så kan det vel være at han tenkte på hva som rørte seg i den kongelige embetsmanns hjerte, da han var på vei hjem til sitt hus. Kanskje kjempet han også med tvil, som faren til gutten som var besatt av en ond ånd. Kanskje tenkte han om det virkelig kunne være riktig at Jesus ville helbrede hans sønn!

Tro og tvil veksler også i resitativ og i arie som tenoren synger. I det ene øyeblikk synges trøsterikt:

*«Vår Herres hånd er ennå ei for kort
til hjelp og trøst å øve.»*

I neste:

*«Akk nei, jeg synker alt i støvet
av sorgen, som tar håp og livsmot bort.»*

I altens resitativ og arie kommer så trøsten og oppmuntringen:

*«Fortvil nå ei, fatt mot og håp igjen,
den Herre Krist gjør under enn!»*

Isteden for den avslutning Bach vanligvis bruker i sine kantater, en enkel korsats, så avsluttes denne med en koralfantasi. Teksten er fra av et av versene i en salme av *Lazarus Spengler* (1479-1534):

«Wer hofft in Gott und dem vertraut» (Den som håper på Gud og stoler på ham skal aldri bli til skamme).

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV109-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=SgHtwSyxMsU&t=414s>

REFORMASJONSDAGEN

BWV 80: Ein feste Burg ist unser Gott

Reformasjonsdagen 31.oktober

Tekst: Åp 14,6-8 *Og jeg så enda en engel*

Dette er en koralkantate over Luthers salme «Vår Gud han er så fast en borg».

Teksten fra Johannes' Åbenbaring 14,6-8 har alltid vært en viktig tekst på

Reformasjonsdagen. Den lutherske tradisjon om at *engelen med det evige evangelium* var en profeti om Martin Luther selv og Reformasjonen sto sterkt på Bachs tid.

Luther brakte frem igjen i lyset, det som hadde vært fortidd i lang tid under pavedømmet:

Rettferdigjørelsen ved troen alene. Dette evige og eviggyldige evangelium, som også er både Det gamle og Det nye testamentets budskap i Bibelen.

Bach skrev flere kantater på Reformasjonsdagen, denne festdag i den lutherske kirke. To av dem er laget over to kraftfulle salmer, den ene over *Vår Gud han er så fast en borg* av Luther, kantate nr 80, den andre over *Nu takker alle Gud* av Martin Rincart (1586 - 1649), kantate nr 192.

Luther skrev salmen *Vår Gud han er så fast en borg* på grunnlag av Salme 46 i Det gamle testamentet. Introitussalme for Reformasjonsdagen er også Salme 46, hvor det bl a står:

Herren, hærskares Gud er med oss. Jakobs Gud er vår faste borg.

Reformasjonsdagen 31. oktober markerer startpunktet for den lutherske reformasjonen. Denne dagen i 1517 slo Martin Luther opp sine 95 teser mot pavens avlatshandel på kirkedøren i Wittenberg. De ble ganske snart oversatt fra latin til tysk og spredtes hurtig.

Reformasjonsdagen er alltid blitt feiret som en stor og viktig festdag i den lutherske kirke.

1. Kor: Ein feste Burg ist unser Gott (Vår Gud han er så fast en borg)

En mektig koralfantasi over det første vers i Luthers salme.

2. Duett sopran (koral v.2) bass (arie)

Sopranen synger koralen, mens bassen fletter inn med utdypende tekst. Koralmelodien er meget utbrodert.

Hva kan Bach ha ment med det pågående og spenstige ritornellet i strykerne? Kan det være fiendens anslag mot den troende, eller kanskje heller Kristus som strider for oss? Eller kanskje er det også uttrykk for den kristnes trovisshet?

3. Resitativ bass: Erwäge doch, Kind Gottes (Betenk deg vel, Guds barn)

Dette resitativ er som en liten skriftemålstale hvor vi advares mot syndens fristelser og hvor det tales om anger og bot. Men utgangspunktet for dette er evangeliet om Guds kjærlighet til oss da Jesus døde for våre synder.

Betenk deg vel,

Guds barn, den kjærlighet Gud viste

som Jesus deg

med sitt det dyre blod beviste.

Tilskyndelsen og kraften til å motstå Satans onde hær og syndens makt ligger her.

4. Arie sopran: Komm in mein Herzenshaus (Kom i mitt hjerte inn)

En nydelig arie, sunget av en sopran, som Bach ofte bruker for å representere den troende sjel. Det synges om at Jesus må bo i hjertet og drive den onde fiende ut. Lengselen etter dette uttrykkes både av sopranen og av det ledsagende ritornell.

Arien er i en vuggende og myk 12/8-dels takt, som gir uttrykk for den milde stemning i musikken.

5. Koral: Und wenn die Welt voll Teufel wär (Om verden full av djevler var)

Bach lar koret synge enstemmig, noe som ikke er så vanlig for ham, men det gir en mektig virkning sammen med det hissige akkompagnementet i orkesteret, som godt kan være et uttrykk for «de myldrende djevler»!

Melodien er uten utsmykninger, men rytmen er forandret fra 4/4 til 6/8 rytme.

6. Resitativ tenor: So stehe denn (Så stå da under Kristi blodbestenkte fane)

Tenoren oppmuntret oss til ikke å gi opp i kampen mot den onde, for Frelseren er vårt vern.

Med fryd dra frem til kamp!

Hvis du Guds sanne ord

vil høre og bevare,

så vil din fiende tvinges til å fare.

7. Duett alt, tenor: Wie selig sind doch die (Hvor salige er de)

Den forrige duett mellom bass og sopran kom like etter koralfantasien i første sats. Denne, mellom alt og tenor, kommer umiddelbart før avslutningskoralen. Det viser Bachs sans for balanse og symmetri.

Det er stor forskjell på de to duetter. Den første mellom sopran og bass er full av energi, når den gir uttrykk kampen mot den onde fiende. Denne er mild og avbalansert. Det synges om hvor lykkelige de er som priser Gud med munn og hjerte.

Hvor salige er de

som priser Gud med munnen,

mer salig er det sinn

som lukker Herren inn.

Musikken får mer fart når det synges

Dets seier er da viss,

slår fienden til grunnen

Og meget sigende når det til slutt sies at man

får kronen sin til sist

når døden klokkes inn.

Ordet død (Tod) illustrerer Bach ved hjelp fremmede, skal vi si «vridde» harmonier.

8. Koral: Das Wort sie sollen lassen (Guds ord det skal de nok la stå)

Kantaten avsluttes på sedvanlig vis ved at koret synger i enkel koralstil.

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV80-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=7i2z7prCyDY&t=8s>

BWV 140: Wachet auf ! ruft uns die Stimme

Søndag før Domssøndagen

Tekst: Matt 25,1-13 *Lignelsen om de ti brudepiker*

Søndagens kantate er kanskje den aller beste kantate Bach har skrevet!

Den ble laget for 27. s e trinitatis, en søndag som meget sjelden forekommer i kirkeåret. Noen lutherske kirker bruker imidlertid den samme evangelietekst på nest siste søndag i kirkeåret, som kalles «Søndag før Domssøndagen.» Jeg har derfor valgt denne kantate for denne søndag.

Bach bruker i denne koralkantate alle de tre vers av *Philipp Nicolai*'s flotte salme , «Sions vekter hever røsten» (1599), og plasserer dem som første, fjerde og syvende sats i kantaten. Salmen handler om de kloke brudepiker i lignelsen. De hadde brennende lamper. De ventet på brudgommen. De sto opp og gikk ham i møte og ble med ham inn til bryllupet. Resitativene og ariene (duettene) som er med i kantaten kommer som andre, tredje, femte og sjette sats. De er skrevet av en anonym forfatter, som har hentet sitt stoff fra *Salomos Høysang* i Bibelen, i tillegg til lignelsen.

1.sats.

Dette er en koralfantasi. Orkesteret spiller i punkterte noteverdier – som i en høytidelig marsj. Det er brudepikene som er på vei for å møte brudgommen. Koralmelodien synges langsomt i sopranstemmen, mens de andre stemmer i koret synger hurtigere toner og gjentar ord som «wo» (hvor –er de kloke jomfruer), «*steht auf*» (stå opp – hold lampen klar) osv.

2.sats

Tenorsolisten synger: «*Er kommt, der Bräutigam kommt!*» (Han kommer, brudgommen kommer!)

3.sats

Her er den første av de to «kjærlighetsduetter» i kantaten, mellom sopran og bass, brud og brudgom – som er bilde på den troende sjel og Kristus. Bruden spør – full av lengsel – «Når kommer du?» Brudgommen svarer – forsikrende og trøstefullt: «Jeg kommer! Jeg åpner for deg den himmelske sal. Jeg kommer kjæreste sjel!» Sangen blir akkompagnert av en piccolofiolin, som er mindre enn en vanlig fiolin og stemt noe høyere enn denne. Fiolinstemmen kan her illustrere den blafrende flamme i den brennende lampe.

4.sats

Det andre vers i salmen synges av tenorene i koret (synges av og til også av en tenorsolist)

Merk den selvstendige flotte melodi i strykerne. Satsen viser på ny Bachs polyfone mesterskap!

Satsen er blitt meget populær. At Bach selv likte den godt viser at han gjenbrakte den i en av sine orgelkoraler.

«Sion hører vektersangen

.....

Vennen kommer, stor og prektig,

*av nåde full, av sannhet mektig,
og tenner lys i hennes natt.»*

5.sats

Resitativ for bass. Det er Kristi stemme vi hører. Derfor bassolist, som Bach alltid bruker for Kristi stemme.

«Så kom hit inn til meg, du min utvalgte brud!»

6.sats

Kjærlighetsduett for sopran og bass, mellom brud og brudgom, den troende sjel og Kristus. Obo betegnes av og til som kjærlighetens instrument med sin sødmefylte og varme klang. Oboen spiller her dansende, sprudlende, likesom sangstemmene gjør med sine stemmer. For nå er brud og brudgom, den troende sjel og Kristus forenet i den himmelske herlighet, *«Mein Freund ist mein! Und ich bin dein!»* (Min venn er min! Og jeg er din!) Høys 2,16.

7.sats

Kantaten avsluttes på vanlig vis med en firstemmig korsats hvor alle instrumenter spiller med på korets stemmer.

Et lite ekstra trekk: Piccolofiolinen spiller her en oktav over vanlig fiolin og skaper en ekstra lys klang. Den representerer – som en har sagt – *«lykksaligheten i det himmelske Jerusalem!»*

*«Hva intet øye så, og øret forelå,
himmelens gleder, som gjør oss glad, halleluja!
Vi synger høyt vårt julekvad».*
På tysk:
*“Des sind wir froh, io, io!
ewig in dulci júbilo”*

Tekst

<http://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV140-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=hR5ImpCyrDY>

BWV 70: Wacht! betet! betet! wacht!

Siste søndag i kirkeåret (Domssøndagen)

Tekst: Matt 25,31-46 *Verdensdommen*

Mens Bach i forrige søndags kantate, *«Wacht auf ruft uns die Stimme»*, fokuserer på de kloke jomfruer og deres salige inngang i himmelen, handler denne kantate både om de troendes glededefylte inngang i himmelen og advarsel om hva som vil skje med den vantro verden på den ytterste dag.

Del I

1. Koralfantasi

Kanskje en av de beste Bach har laget. Trompetintroen sikter til 1 Kor 15,52, hvor der står at den siste basun skal lyde. Jfr *«The Trumpet shall sound»* fra Händels Messias!

Teksten handler om å bede og våke og være beredt til herlighetens Herre kommer.
«*Wachet! betet! betet! wachet! Seid bereit Allezeit!*» (Våk!be!be!våk!Vær beredt alltid!)

2. Resitativ for bass

En kort preken med sterk advarsel til den ugudelige, «*Erschrecket, ihr verstockten Sünder!*» «Vær forskrekket, dere forstokkede syndere, for dagen bryter frem som ingen kan gjemme seg for». Men det er trøstende ord til Guds barn som nå får oppleve den sanne glede (*ein Anfang wahrer Freude*).

3. Arie for alt

Arien handler om lengselen etter Herrens dag, «*Wenn kömmt der Tag?*». Når kommer den dag, da vi kan forlate denne ugudelige verden? Det er i teksten tydelige allusjoner til jødefolkets utgang fra slaveriet i Egypt, og Lot's utgang av det dypt forfalne Sodoma.

4. Arie for tenor

På tross av lengselen mot himmelen, merker vi fristelsene i denne verden, og at «ånden er villig, men kjødet er skrøpelig» (*Der Geist ist willig, doch das Fleisch ist schwach*)

5. Arie for sopran

La bare spotterne komme med sin spott: «*Hvor er løftet om hans gjenkomst?*» (2.Pet 3,3-4)
Jesus vil komme med skyene (Åp 1,7)
Himmel og jord skal forgå, men Kristi ord skal bestå (Matt 24,35)

6. Resitativ for tenor

Handler om hvordan Gud nok skal bevare sine i denne ugudelige verden, og føre dem til det himmelske Paradis (*In ein himmlisch Eden setzet*).

7. Koral

«*Freu dich sehr, o meine Seele, Und vergiss all Not und Qual*» (Fryd deg, min sjel, og glem all nød og kval)

Del II

8. Arie for tenor

«*Hebt euer Haupt empor und seid getrost, ihr Frommen*» (Løft deres hoder, og vær fortrøstningsfulle, dere fromme). Jfr Luk 21:28.

9. Resitativ for bass

En dramatisk beskrivelse av hvordan denne verden skal legges i ruiner, og hvordan det kan føre til frykt også hos den troende, for de er også syndere! («*Ich ein Kind der Sünden bin*»). Men den troende er fortrøstningsfull, for Guds «nådearm» forlater ham ikke (*sein Gnadenarm verlässt mich nicht*)!

Trompetstemmen minner oss igjen om ordene i 1 Kor 15, 52, «*For basunen skal lyde*» («The trumpet shall sound, and the dead shall be raised»). Denne gang spiller trompeten en koralmelodi.

10. Arie for tenor

Det er en fredfylt, himmelsk mildhet over denne arie når der synges om den velsignede dag når Herren fører meg hjem til seg.

I midtpartiet i arien blir der dramatisk. «*Schalle, knalle, letzter Schlag!*»

Men selv om denne verden kollapser, så er jeg trygg. «*Jesus führet mich zur Stille, An den Ort, da Lust die Fülle*» (Jesus fører meg til den stille ro og fulle glede), og arien slutter således stillferdig og med samme milde ro som den begynte.

11. Avsluttende koral

Salmen er av *Christian Keymann* (1607-1662)

Tekst

<https://www.bach-cantatas.com/Texts/BWV70-Nor1.htm>

Musikk

<https://www.youtube.com/watch?v=psTzPz4y2GE&t=692s>